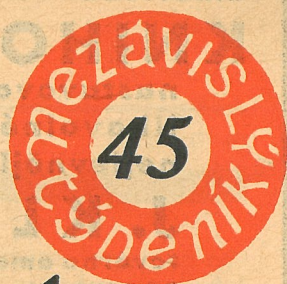

Přítomnost

ROČNÍK XI

V PRAZE 7. LISTOPADU 1934

Za Kč 2.—

Zásluhy o 28. říjen

F. PEROUTKA

Požár předem hlášený

Jeden ze zloduchů Evropy

Hovory s občany Sovětského svazu

V pražských noclehárnách

FRANTA KOCOUREK

Dušíčková vzpomínka na stavovství

Bylo toho třeba? — Pravda přece vyšla na světlo — Dáváme pozor na Němce
Kdo smí do státní služby? — A ptáme se důrazně: co děláme ve vládě? — Usnášíme se
na resolucích — Boj o filmový kontingent — Nezaměstnaný o racionalisaci
Odpověď z Umělecké besedy

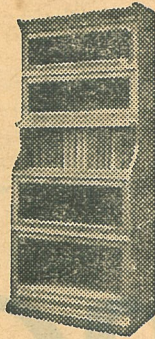
Vítaný vánoční dárek
americká

KNIHOVNA

nastavovací
libovolné sestavy
nejlevněji od firmy

J. KLÍMA

továrna amer. nábytku,
PRAHA - Vodičkova 22
Telefon 29502 - Též na splátky
za ceny nezvýšené!

ŽIVNOSTENSKÁ BANKA.

ZALOŽENA ROKU 1868.

Akciový kapitál . . . Kč 240,000.000.—

Reservní fondy . . . Kč 348,000.000.—

23 FILIÁLEK.

2 EXPOSITURY.

2 PLATEBNY.

Centrála:

V PRAZE, NA PŘÍKOPĚ 30.

Provádí veškeré obchody
bankovní doma i v cizině.

25.

LISTOPADU

KNIŽNÍ

ANKETA

ZAJIŠTĚTE SI VČAS

LIDOVÉ

NOVINY

Osvědčené

**psací stroje
Washington - Portable**

precisní nehlukné písmo, nejvyšší
výkon v elegantním kufříkovém
pouzdru za Kč 1490.—

**Vyžádejte si prospekt neb
stroj na ukázk.**

Psací stroje Washington,
Praha XII.-Přemyslovská 26.

OBSAH 44. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: F. PEROUTKA: Dal se koupit? — JIŘÍ WALTER: In kino veritas. — FRANTA KOCOUREK: Na premiéře Heimatfronty. — Hovory s občany Sovětského svazu. — OTTO RÁDL: Tvář německé emigrace. — Příklad z minulosti. — Revisionism krví zbrocený. — Jakoby nic. — Proč se vystavují falešné obrazy? — Laikova poznámka o umění. — Průmysl se spojuje se Stříbrným. — Dobročinnost. — Němec o československém zbrojení. — Ještě jeden hlas pro dubbing.

Přítomnost

za redakci
odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVIČ V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18
Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622
PŘEDPLATNÉ NA ROK Kč 100.—, NA PŮL ROKU Kč 50.—,
NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—
Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 20/1 1924

Podací úřad Praha 25

TISKEM KNIHTISKÁRNÝ ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA 62

Zásluhy o 28. říjen

Jeden z bývalých Maffiánů a činitelů Národního výboru poslal nám k 28. říjnu článek, ve kterém téměř popírá existenci jakýchkoliv zásluh jednotlivců v domácím odboji. Na doklad upřímnosti svého přesvědčení uvádí, že sám odmítl přijmouti revoluční medaili, neboť jaké pak prý zásluhy. Necht nám odpustí, že jsme vyjítí jeho článku zmařili, ale nezdálo se nám radno hýbatí těmito nyní klidnými věcmi. Kdysi jsme se pro to dost narozčilovali; když debata o poměru zahraniční a domácí revoluce byla v plném proudu, každý se musil po krk brodit v hrubostech, a je dobře, že to přešlo. Nechme tuto otázku historii a neužívejme jí jako prostředku v politickém boji, ani nevzbuzujme podezření, že tak činíme.

Na jiné straně však se začínají hýbat, a ještě není vidět, co z toho bude. V „Národních listech“ a v „Poledním listě“ nyní zase rozvinuli otázku 28. října, a podle starých zkušeností můžeme míti podezření, že to vyvezli kanon na návrší a budou z něho střílet. Prosimé všechny, aby jim to neulehčovali tím, že se ochotně pustí do sporů. Zatím není proč se rozčilovat. Tím, co dr. Kramář do „Poledního listu“ napsal, nemusí se nikdo ani s druhé strany cítit uražen. Dokonce tam praví: „Pokládám boj o otázku, kdo má větší zásluhu o naši samostatnost, zda zahraniční či vnitřní odboj, za jednu z velkých chyb našeho života poválečného, který hříšně a zbytečně otrávil nejvážnější, řekl bych základní léta naší svobody“. S tím možno souhlasit, ačkoliv nám tu snad chybí zjištění, kdo zejména se této chyby dopouštěl. Chápeme, proč dr. Kramář se vyhnul otázce viny. Byl by musil vzpomenouti vynikajícího podílu, který v letech 1926—1927 na této chybě získali si muži jako Viktor Dyk, Borský a Horký, tedy jména jemu blízká. Neříkám, že se nepřestřelovalo také na druhé straně, ale zřejmého rekordu v hrubostech dosáhli tito tři mužové. Viktor Dyk, mluvě o osvoboditelských zásluhách, dovolil si přirovnat Masaryka k známému tehdy evropskému podvodníkovi, Karel Horký se tvářil, jako by Beneš byl jel za hranice jen proto, aby v klidu mohl naslouchat zpěvu švýcarských skřivánků, a Lev Borský s kasárenskou řízností, v níž si liboval, nazval Masaryka parvenum a Beneše saucivilistou. To tedy opravdu hříšně otravovalo léta naší svobody, a můžeme-li se podobné debatě vyhnouti nyní, tím lépe.

Pan Stříbrný je chytrý muž, a zdá se, že se chystá hrát na duši dra Kramáře jako na piano a že ho chce ovládnout prostředkem lichocení. To on přiměl p. Kramáře, aby v „Poledním listě“ vzpomínal na domácí odboj, to on ho nyní postavil v domácím odboji na místo první a čeká, co z toho bude. Není nic snazšího než přiměti dra Kramáře k vzpomínkám, neboť jeho duch je až nebezpečně s lítostí obrácen do minulosti. Píše-li p. Stříbrný při tom, že „to nemá co dělati s koncentračními snahami národní oposice“, bude musit hledati někoho, kdo mu uvěří. Každý ví, že to právě s těmi politickými snahami má mnoho co dělati.

Pan Stříbrný vytušil, že boj o význam domácího odboje by ho nejspíše mohl sblížit s vůdcem národní demokracie a nejspíše a nejdůkladněji rozvášnití tohoto vůdce proti jiným. Dr. Kramář zatím nesplnil všechna očekávání svého Mefista: nenapsal svůj článek tak, aby z toho mohla vzniknouti pěkná hádka. Řekněme krátce, že jej napsal slušně a aniž by koho urážel. Proto i druhá strana má reagovat umírněně.

Do „Národního osvobození“ napsal L. S., jeden z význačných činitelů zahraniční revoluce, jako odpověď toto:

„Naše samostatnost stala se hotovou skutečností vítězstvím spojenců, kteří uznali naše legie a naši zahraniční vládu. Náš lid doma uznal a oslavil hotovou skutečnost 28. října.“

To, zdá se nám, je právě ukázka způsobu psaní, který by zase mohl rozpoutat nejzuřivější spory. Konec konců, řekne-li někdo přesnou pravdu, ať je o to třeba i zuřivý spor, a ať si to probouje s těmi, kdož stojí pravdě v cestě. Ale p. L. S. ani nevystihuje dobře skutečnost. 28. října 1918 bylo v Praze věru mnohem více práce a činění než jen uznání a oslavení. Národní výbor musil toho dne a ještě ve dvou následujících vymanévrovat moc z rakouských rukou, musil částečnou rakouskou kapitulaci lsti rozšířit v kapitulaci úplnou. Dovedu pochopit, kdyby člen Národního výboru, na němž spočívala část této úlohy, se urazil, pravil-li se o něm, že 28. října jen uznával a oslavoval, co už jinde bylo do posledního puntíku vykonáno. Tak jednoduché to přece jen nebylo. Bez rozmyšlené aktivity Národního výboru a bez příprav, které učinil, byla by rakouská moc nad námi potrvála až do mírové konference a to by bývalo neblahé pro naši věc. Otázka naší samostatnosti stala by se teprve předmětem debaty a úvah diplomatů, shromážděných v Paříži. Také dr. Beneš píše ve svých válečných pamětech: „nelze si představit, co by se bylo stalo, kdybychom nebyli na mírovou konferenci přišli již jako stát hotový a uznaný; tomuto faktu třeba přičísti nejvíce úspěchů na mírové konferenci“. Má-li 28. říjen tuto zásluhu, uznejme ji a nežeňme sami dra Kramáře tam, kam ho zatím nedovedl vlákat p. Stříbrný.

Podle současného stavu našich vědomostí o převratu můžeme a musíme o poměru vnitřní a vnější revoluce říci toto: zahraniční revoluce ovšem na míle předstihla domácí časově, ona rozvinula československou otázku před celým světem v době, kdy v Čechách a na Slovensku panovalo ještě trpné mlčení; ona dosáhla uznání budoucího státu již tehdy, kdy se doma ještě nehnula ani ruka; teprve z tohoto faktu, že československá samostatnost byla již uznána, proudila do Čech odbojná síla a napřimovaly se páteře, často podivně zkřivené; vídeňská vláda ještě cele ovládala české země, když venku, zásluhou zahraničních pracovníků, otázka svobody byla již rozhodnuta. Toto prvenství a tuto daleko větší míru rozhodnosti není možno zahraniční revoluci upřít, a kdo tak činí, musí užívati tvrzení, jež jsou schopna učiniti ho směšným

před všemi vážnými lidmi. Ale hlavní příčiny tohoto prvenství jest možno jasně vyložit z poměrů: bylo ovšem snáze rozvíjeti československou otázku v emigraci než doma, kde kati a žaláři byli pohotově. Kdo se dříve dostal z klece, ten dřív lital — necháváme stranou otázku, proč právě ti a oni hodili se k roli zahraničních vůdců lépe než jiní, kteří odmítali odejít. Víme o dru Kramářovi, že chtěl v Praze vyčkávati příchodu Rusů, víme z paměti Dykových, že odmítal jít za hranice. Nezapýváme-li se tedy touto okolností, musíme uznati, že osobní risiko doma bylo neskonale větší, a že proto projevenou míru odvahy je lépe ani nesrovnávat, jako nemůžeme porovnávat dva atlety, z nichž jeden zdvihá lehčí a druhý těžší závaží.

Nepopíratelnou zásluhou domácího odboje jest pak to, že ustavil stát již před mírovou konferencí a učinil podstatu československé věci nezávislou na náladách, které tam snad mohly převládnout, kdyby se tam byli rakousko-uherská zástupci dostavili jako představitelé říše ještě nerozdělené. Zajisté bylo mírové konferenci snáze hotově již rozdělení uznat a potvrdit, než je teprve vyřknout a vynutit. 28. říjen připojil k těm faktům, které vymohla zahraniční revoluce, závěrečný a vrcholný fakt ovládnání vlastního státního území.

Byly-li o ten den nějaké spory, byly nutné v zájmu historické pravdy, jestliže někteří zájemci líčili 28. říjen jinak, než ve skutečnosti vypadal. Netřeba litovat, že Národní výbor provedl převrat bez prolévání krve — nebyl by ani s tím dosáhl více než dosáhl bez toho, a neměl ostatně ani dostatečné fyzické síly, aby se mohl s nějakou slušnou nadějí změřit s rakouskou vládou v otevřeném boji. Byl odkázán na taktisování a manévrování, a využil těchto možností způsobem, který jsme v pokušení nazvat téměř mistrovským. Udělal vše, co mohl udělat v dané situaci, a nezůstal věci národní svobody nic dlužen. Právě obezřelost s jakou čekal na situaci úplně zralou, může býti pro nás pramenem poučení, jak se má jednat. Jestliže ovšem někdo líčí 28. říjen tak, aby po jeho tváři pohrávalo bengálské revoluční osvětlení a aby posluchačům povstávaly hrůzou vlasy na hlavě, musíme ho požádat, aby umlkl a nerušil historickou pravdu, kterou již dostatečně známe, abychom věděli, na čem jsme. 28. říjen nebyl strašnou revolucí mužů na vše odhodlaných, nýbrž téměř klidným utržením plodu již zralého. Národní výbor nepřemohl rakouskou vládu — ta byla přemožena na bojištích a její síla téměř rozbita. Podle souhlasného svědectví téměř všech hlavních mužů 28. října čekal Národní výbor s akcí až na kapitulaci Rakouska. Vlastním iniciátorem 28. října byla nota Andrásyho, ve které bylo možno tuto kapitulaci spatřovat. Ani přebírání moci a úřadů nebylo ještě revolucí, poněvadž se to dělo částečně se souhlasem rakouské vlády, která se omylem domnívala, že se tu přetvořuje staré Rakousko na Rakousko federativní. Skutečnou revolucí bylo teprve přerušení všech styků s Rakouskem a s Habsburky, ale v té chvíli neměla už vídeňská vláda žádnou moc, aby odporovala. Národní výbor vykonal v dané situaci vše, co vykonal mohl, a vykonal-li to opatrně bez zbytečných obětí, máme mu býti za to spíše vděční.

Tak máme se dívat na 28. říjen jako na dovršení revoluce zahraniční, a nikdo, kdo nemá na tom osobní zájem, nebude stavěti proti sobě tyto dva směry čin-

nosti, které usilovaly o totéž, ač ovšem podle různých poměrů různými metodami. Není v žádném zájmu naší politiky, aby o tyto věci znovu vznikl spor. Ovšem, i vůdcové zahraniční i domácí mají své devotní následovníky, kteří jsou ochotni každé chvíle pohádat se o tyto věci, až se bude země otřásat. Nechť tedy tito devotníci vytáhnou na některé pole za Prahou a tam jedni druhým ukáží, co umějí. Velká většina národa má již jiné starosti. Více než o pořadí zásluh při dobytí státu zajímá se nyní o pořadí zásluh o udržení státu, o to, kdo si získá zásluhy o ulehčení jejího živobytí, o pomoc nezaměstnaným, o rozřešení sociální otázky, která námi zmítá více, než si snad uvědomujeme. Nové a stejně velké úlohy, jako byly ony, které se řešily r. 1918, stanuly náhle před námi. Potýkati se s nimi — to je pravý úkol pro živé lidi, nikoliv přít se jako lidé byvší o to, jakou si kdo zasloužil známku před šestnácti lety.

F. Perouška.

poznámky

Dušičková vzpomínka na stavovství

Bude tomu už brzy rok, co s tím bylo tolik hluku, i máme snad právo tázat se mužů, kteří tehdy byli v dělení tohoto hluku odborníky, co se stalo s jejich nadšením pro stavovské zřízení. To je tedy v první řadě pan zemský předseda lidové strany v Čechách, poslanec B. Stašek, občanským povoláním katolický duchovní. Na začátku minulého zimy jezdil tento politik po přednáškách s jakousi německou knihou, v níž, jak říkal, byla znamenitě vyložena podstata stavovského hnutí. Pan poslanec také své posluchače s obsahem knihy pilně seznamoval. Mimo to měl na kreslicích čtvrtkách pěkně vymalovány diagramy, které znázorňovaly způsob sociální organizace v několika historických obdobích. Tyto čtvrtky připíchl napínáčky na tabuli a na nich pro větší názornost demonstroval své stavovské teorie. Silou stavovské myšlenky bylo tehdy zachváčeno mnoho jiných vynikajících osobností. Pan Scheinost, kdysi fašista, nyní horlivý katolický demokrat, v ní na krátko zase objevil ztracený smysl svého života. Byl jí zasažen i pan poslanec Knotek, zástupce lidoveckého živnostnictva, který na jedné Staškově přednášce přispěl k podepření stavovské teorie vyličením svých zkušeností z mléčné sedmy, jejímž byl tehdy členem. Jeden starý jezuita tenkrát Staškovi s pohnutím veřejně poděkoval za to, že se této zanedbávané myšlenky u nás ujal, a sliboval si od toho znamenité oživení katolického ruchu v zemích svatováclavských. Lidovecká akademická mládež se s nadšením stavěla pod prapor stavovství. Jistý žák profesora Macka z vysoké školy obchodní si trpce stěžoval, že jeho učitel nemá valného ponětí ani zájmu o tento dernier cri zpátečnické politické agitace.

Teď už však dlouhý čas neslyšet Staškův hlas. Umlkl pan Scheinost, ztratil se posl. Knotek, uklidnila se lidovecká mládež. Na ranní obloze československého stavovství se zkrátka najednou ukázal smutný čas. Bůhví, co se stalo. Snad posl. Stašek ztratil tu znamenitou knihu a potrvá mu jistou dobu, než zas přečte něco nového, snad bylo dosaženo účelu, pro nějž se tehdy tropil hluk, anebo snad se změnilo obecné politické povětří a ukázala se mezinárodní znamení stavovství nepříznivá. Projevili jsme na těchto místech už tenkrát, když si Stašek, pln zápalu nad novým poznáním, pohrával s onou myšlenkou, velké pochybnosti o teorii stavovství. Pan zemský předseda je tehdy na jedné své přednášce s líčeným pohrdáním odbýval. Cítíme teď oprávnění, abychom mu jeho pohrdání nelíčeně vrátili. Jestliže nějaké politické myšlenky dojde dech za celý rok po tom, co byla objevena, máme zajisté právo vysloviti soud, že byla nicotná, a o jejím objeviteli směje říci, že se ukázal politikem neprozíravým, když už nechceme jíti tak daleko a podezírat ho, že to s onou myšlenkou nemínil docela upřímně. I pro takovýto příkrý úsudek by byly některé doklady. Stašek na příklad na konci své druhé přednášky pro lidovecké akademiky prohlásil, že stavovská myšlenka nemá nejmenší naděje na uskutečnění, pokud bude trvat dnešní stranický systém. Ale než se rok s rokem sešel, stavovská myšlenka zmizela, zatím co starý stranický systém ovšem v neztěněném

síle žije dál. Co si pomyslíme o vnútornom odhodlaní politika, ktorý opouští program dřív, než vůbec mohl vyzkoušet jeho sílu?

Chceme-li si vysvětlit tuto kolísavost, musíme vzít v počet ještě jednoho činitele, a to je papež. Chvilkové vzplanutí našich katolíků pro stavovství bylo ohlasem jeho poslední encykliky. Naše katolictví je přece jen ještě do té míry katolické, že projeví několik galvanických záchvěvů, když přijde papežské podráždění. Protože však encykliky se vymýšlejí u zeleného stolu ve Vatikáně a život se žije v rozmanitých okolnostech po celém širém světě, sahá jejich působnost jenom potud, pokud se z paměti samovolně nevytratí stopy jejich četby.

Za krátko budeme slavít výroční památku ještě jedné předčasně zesnulé myšlenky — na reformu ústavy. I ta lehce zesnula v útlém věku několika neděl, když byla rodičům i všem příbuzným způsobila mnoho radosti a příjemného vzrušení.

Z. S.

Bylo toho třeba?

Stala se 28. října v Košicích nemilá věc sovětským sportovcům. Přítelci se k nějakému improvizovanému průvodu tanních komunistů, byli za to na místě zatčeni, tři dny drženi v policejní vazbě a potom dovezeni na hranice jako nevídaní cizinci. Nechceme rozhodovat, zdali bylo třeba tak rigorózního postupu a zdali by nebylo stačilo přátelské poučení. Tato sportovní delegace byla před tím v několika městech a odnikud jsme na ni neslyšeli stížností. Je třeba pamatovat na to, že dnešní Rusové málo jezdí za hranice a proto mají často prapodivné představy o tom, co se jinde smí a nesmí. Sovětské úřady a hlavně zdejší vyslanectví by se měly včas postarat o to, aby takovíto nezkušení návštěvníci z Ruska byli dobře informováni o zdejších poměrech. Od naší policie pak musíme žádat víc porozumění pro jejich situaci. Předpis a šupování nejsou všecko. Přátelské slovo často spraví víc než radikální vystoupení ve jménu zákona. Musíme žádat, aby přátelské domluvy bylo v takovýchto případech užíváno co nejvíce.

S nejsilnější výtkou se ovšem musíme obrátit na hlavního vinníka této nechutné aféry, t. j. na naše domorodé komunisty, kteří nemají ani tolik svědomitosti, aby se snažili uchránit sovětské hosty nepřijemností. Objevení jakéhokoli Rusa ze sovětů chápou výhradně jako příležitost zademonstrovat si. Nikdo by jistě neměl nic proti tomu, kdyby, dejme tomu, pan Mikulčík pověděl takové výpravě na nádraží: „Soudruzi, vítáme vás srdečně jménem komunistické strany Československa“. Ale pustěte komunistu k něčemu takovému a nikdy nejste jisti, že vám při tom neprovede klukovinu. Pro policii je potom ovšem velmi delikátní úlohou, jak se z takové situace dostat. Kancelář Třetí internacionály by se velmi zasloužila o věc, kdyby našim komunistům, jimž je nejvyšší autoritou, pověděla, jak se mají chovat při takových příležitostech. Má-li být sblížení, způsobené mezi oběma státy mezinárodní situací, provázeno slušnými osobními styky, je třeba s obou stran velkého taktu.

Z. S.

Pravda přece vyšla na světlo.

Ve fašistickém listu „Národní stát“ v článku „Počátkové národního hnutí“ počiná vycházeti jakási historie fašistického hnutí u nás. Hovoří se tu také o t. zv. „Červenobílých“. Říká se tu:

„Červenobílí“, sdružení pro obranu práv národa, chtějí výbojně chránit nacionalism. Sdružení nechce být stranou, chce slučovat strany i jednotlivce. V čele organizace je Rada Desíti (5 členů rady zavázáno k bezpodmínečné poslušnosti tajnému vůdci Červenobílých, gen. R. Gajdovi, tehda voj. veliteli Košic).“

Tento článek je nejen dosti zajímavý, ale hlavně: je důležitý. Ve fašistickém orgánu je potvrzeno, že Gajda, jako vojenský velitel v Košicích, byl tajným vůdcem „Červenobílých“. Až dosud ta nacionalistická a pravcová křídla v politických stranách, podobně jako fašisté a lidé Strážného tvrdili, že Gajda byl jen a jen voják, voják, který se o politiku nestaral, že to byl voják, který se stal obětí intrik atd. A hle: fašistický list potvrzuje, že R. Gajda jako vojenský velitel v Košicích byl tajným vůdcem fašistů.

V. G.

Dáváme pozor na Němce

Naši vlastenci neustále dávají pozor na Němce, jsou-li dost loyální. Přísností, s kterou dohlédají na Němce, nahrazují nedostatek své legitimace k takové kontrole. Nebyli to národní

demokraté, kteří jsou otcí našeho fašismu, jenž ukázal velmi málo loyality k státu, velmi málo skutečné oddanosti k demokracii a jejím institucím? V německém listu sotva bychom našli tolik hrubých útoků proti představitelům československé demokracie, jako bychom našli v tisku národní demokracie, v tisku fašistů a Národní ligy. Německá opositice velmi často může jen přebírat útoky z českého vlasteneckého tisku, a když vycházel ještě hakenkreuzerský a německo-nacionální tisk, měl v mnohém lehkou práci: stříhal nůžkami články „Nár. Politiky“, „Nár. Listů“ a „Poledního Listu“. Také cizí německý tisk hojně přebíral „kritiku“ těchto listů, aby ukazoval na chyby československé demokracie, máje k tomu důvody velmi málo demokratické.

V. G.

Kdo smí do státní služby?

U většiny odvětví státní správy mohou se přijímat po vydání aspirantského nařízení jen aspiranti. Je známo, že tito aspiranti nemají první tři měsíce nárok na plat a za čtvrtý měsíc dostanou plat až koncem měsíce, poněvadž aspirantský „příspěvek“ je splatný pozadu. To znamená, že aspirant musí býti nachystán na to, že po první 4 měsíce služby nedostane ani haléře od svého zaměstnavatele a v dalších nejméně jedenácti měsících bude se jeho odměna pohybovat v závratné výši 270 až 660 Kč měsíčně podle působnosti a předběžného vzdělání (posléze uvedenou částku dostane jen absolvent dvou vysokých škol, ustanovený v Praze). Ustanovení o tom, jakým způsobem má aspirant hraditi své nezbytné výdaje na životní potřeby v této době, nařízení neobsahuje. Na druhé straně však je jisto, že aspirant musí již i v této době vystupovati „svému stavu přiměřeně“, jinak by riskoval, že nebude po uplynutí aspirantské doby přijat za čekatele po vnější nezpůsobilost.

Aspiranti se přijímají mezi jiným též k úřadům poštovním, celním a pod., kde přicházejí do styku s ceninami, zbožím a státními penězi. Své osobní odpovědnosti dbalí přednostově takovýchto úřadů přišli dříve než autoři nešťastného nařízení na to, že se tu skrývá jisté nebezpečí. Mladý, nezkušený aspirant, obyčejně delší nezaměstnaností vyhladovělý, který nemá náhodou žádného majetku a při tom nemůže být živ jen dýcháním vzduchu úředních kanceláří, by mohl přijít do lákavého pokušení a dáti v nestřežené chvíli přednost vlastní kapse před povinností k svému zaměstnavateli. Na kom by se poškozený erár hojil? Na nemajetném aspirantu by si sotva co mohl vzít, i kdyby chtěl. Za výkon služby ostatně odpovídá přednost úřadu, jež má stát plně v ruce.

Úřady se pochopitelně snaží kryti se před touto možností. Začínají se již vyskytovat případy, že se na uchazečích o místa aspirantská požaduje průkaz o tom, že mají dostatek majetku nebo příjmů, aby mohli sloužiti 4 měsíce zadarmo. Na půdách úředních budov se vyhledávají zaprášené formuláře těchto starých „Subsistanzmittelausweisů“, jichž se užívalo při přijímání praktikantů do služeb císaře pána v minulém století. Nevíme dosud, co by se stalo, kdyby uchazeč si nemohl takovýto průkaz opatřiti. Myslíme však, že by pravděpodobně nebyl pojat do počtu těch, kteří pro přijetí do služby přicházejí v úvahu. V tom má přece úřad rozhodující o přijímání sil volnou ruku a může si z uchazečů, jichž je více než dosti, vybrati koho chce. Průkaz o majetku, který není sice předepsán jako podmínka pro přijetí do státní služby, který se tu však vynořuje jako zcela přirozený důsledek aspirantského nařízení, se takto stává mocnou hradbou, střežící vstup do státní výkonné moci před nepovolnými, neboť na přijetí do státní služby nemá žádný občan právně zaručený nárok, a úřad může jeho žádost odmítnouti, aniž uváděl důvody.

Namítno se, že aspiranti bývají ustanovováni většinou v místech svého dosavadního bydliště, při čemž se předpokládá, že byli-li nějak živi dosud, bude tomu tak i po první měsíce ve službě. I když je to velmi pochybná útěcha, není ani zcela oprávněná, neboť většina uchazečů nemůže býti přijata ke službě ve svém bydlišti nebo v bydlišti rodičů prostě proto, že tam není takového úřadu nebo školy, k jakému jsou určeni (střední školy, berní správy a pod. nejsou přece v každém místě).

Výsledek bude zkrátka zřejmý. Státní služba se stává přístupnou pouze majetným, třeba zatím jen fakticky. Vrstva nemajetných se z ní začíná vylučovati. Nepokládáme za žádoucí, aby v demokratickém státě výkonná moc se poněmáhu soustřeďovala jen v rukou majetkově silné třídy, a považujeme za svou povinnost na tyto třeba nechtěné důsledky naší státně zaměstnanecké politiky závčas upozorniti.

F.

A ptáme se důrazně: co děláme ve vládě?

V „A-Zet“ vyšel článek, ostře protestující proti úmyslu zvýšit školní plat na středních školách a kolejně na školách vysokých. Článek končí:

„Ale mládež si takové jednání líbiti nenechá. Bude houževnatě demonstrovat proti těm koalicičnickům, u nichž zmizel lidský cit. Až zazní volání: »Pryč se záškodníky mládeže!« celá veřejnost s tím bude sympatizovat.“

Kdo jsou to ti koalicičníci, u nichž zmizel lidský cit? Není v koalici i strana, jejímž orgánem je „A-Zet“? Není našim ideálem stav, v němž tisk jednotlivých stran by nekriticky chránil vše, co zástupcové strany dělají ve vládě; účast strany ve vládě nezavazuje stranu, aby spolkla — jak se říkalo po převratě — i s chlupy vše, co vláda dělá. Každá strana má určitou volnost i v koalici. Ale je nesprávné, když socialistický list vytáhne otázku: ví o tom vláda?, když v této vládě jsou zástupcové socialistických stran. Je to velmi snadné se ptát: co dělá vláda? Ale na konec se zeptá čtenář: co dělají naši zástupcové v té vládě? V. G.

Usnášíme se na resolucích

Státní úřad statistický by měl jednou provést statistické šetření o tom, kolik resolucí připadá u nás na jeden den. Potvrdilo by se, že jsme národem, který dělá resoluce. Při bližším rozboru by se ukázala jedna zajímavá skutečnost: že velká část resolucí, které řečník v závěru schůze čte povýšeným hlasem, které shromáždění provází souhlasem, není vůbec odeslána tam, kam jsou určeny. Efektu však bylo docíleno. Schůze měla své krásné zakončení. Resoluce vykonala svoji povinnost. Proč ji tedy ještě posílat? Proč vyhazovat 60 hal. za známku? A lidé jsou rádi: přijali resoluci. Byla-li resoluce skutečně poslána, a bude-li se někdo starati o to, aby se z ní splnilo aspoň 10 procent, to už je věc vedlejší. Některé strany mají již zavedenou strojovou výrobu. Dodají resoluce již hotové. Stačí jen uvést datum, dát razítko a připojit dva podpisy.

Němci tomu říkají: Augenwischerei. My tomu říkáme: resoluce. V. G.

Boj o filmový kontingent

O celém složitém pozadí ozeňavé otázky bytí či nebytí čsl. filmového kontingentu, projednávané právě znovu (po kolikáté již?) v ministerstvu obchodu, byli čtenáři „Přítomnosti“ podrobně informováni v předešlém čísle ve článku Jiřího Waltra „In kino veritas“. Všimněme si tentokrát poněkud blíže oné demagogie, s níž se setkáváme u obhájce kontingentu. Pro kontingent, tedy pro status quo, vyzněla totiž — a to zcela pochopitelně — i velká manifestační schůze, uspořádaná tuto nedělní dopoledne „Filmovou unií“ na Slovanském ostrově. Byla to velmi nervosní a nevybíravá útočná odpověď na protestní schůzi kinomajitelů z minulého týdne, která vyzněla jako spontánní apel k úřadům k okamžité likvidaci kontingentu, ženoucího právě kina do neodvratné hospodářské záhuby. Nemůže nás překvapit to, co nám na Slovanském ostrově řekl pan redaktor Ph. Mg. J. A. Menčík, vydavatel oficiálního orgánu Filmové unie „Filmové politiky“. Jeho argumentace pro zachování filmového kontingentu, jako jedině existenční záruky českého filmu, je mírně řečeno velmi vratká a jeho útoky na nezávislou žurnalistiku jsou svou stereotypností již dávno nudné. Závažnější byl ovšem projev zástupce odborového sdružení, poslance Tayerleho. Je opravdu škoda, že pan poslanec nepříšel týden před tím také na zmíněnou protestní schůzi kinomajitelů. Jistě by se pak nebyl stavěl tak ochotně na obranu existenčních zájmů skupiny několika set, většinou příležitostných zaměstnanců filmové výroby — jejich existence není de facto chystanou změnou dovozních předpisů vůbec dotčena — a byl by věnoval trochu pozornosti i oněm patnácti až dvaceti tisícům zaměstnanců kin, kteří se mohou hospodářským úpadkem těchto živností již v nejbližší době octnouti skutečně na ulici. Pan poslanec Tayerle zřejmě neví nebo nechce vědět, že všecken ten nářek nad zánikem domácí filmové výroby v případě zrušení kontingentu je jen fikce, vyvolanou agitační demagogií určité zájmové skupiny, hájící v udržení kontingentu jen svůj konjunkturní osobní prospěch. Je přece nápadné, že v tomto „existenčním boji filmových pracovníků“ vystupují na ve-

řejnost jen tváře v českém filmu zcela neznámé, jen insertní akvizitéři, spíše s řečnické tribuny než z ateliérů známí režiséři, neznámí herci a ještě neznámější statisté, většinou spolkoví organizátoři z profese, zatím co po skutečných filmových pracovnících, jímž je filmová práce hlavním zaměstnáním, tu v neděli a vlastně nikdy při akcích Filmové unie nebylo ani vidu, ani slechu. Jestliže pan poslanec Tayerle, informován jednostranně výborem Filmové unie, dokazuje zbytečnost chystaného uvolnění filmového dovozu tím, že říká, že „na př. v minulém roce byl při dovozu filmů kontingent vyčerpán jen z devadesáti procent“, pak tím jen dokazuje, že přeměna kontingentu na systém registrační nemůže nikterak ohrozit domácí výrobu, neboť zájem filmového obchodu o cizí filmy je podle toho, zdá se, jen nevelký. Námitka, že těch 140 i více tisíc, kterými bude při registračním systému výrobce kvalitního českého filmu subvencován, je stále jen malou náhradou tam, kde výrobní náklady dosahují minimálně 650.000 Kč, tato námitka je bezpředmětná již vzhledem k tomu, že při kontingentním systému dostává výrobce pouze 100.000 Kč podpory; nebo má snad být filmovému podnikateli subvencována celá výroba? Jakým právem si činí právě filmové podnikání právo na takové výsady?

Na této nedělní bouřlivé schůzi vystoupila ještě celá řada většinou zcela neznámých tváří, které všechny s větším či menším řečnickým zdarem pateticky bouřily proti „cizáctví, které nutno vybičovat z našich kin“ (cizáctvím tu pro změnu není odvěký nepřítel — němectví, dnes konkrétně hitlerismus, nýbrž americký film!), žádaly „zachování slovanského rázu Prahy“ (rozuměj: z cizích filmů jen filmy hitlerovské!) a volaly po obraně českého filmu „před hanbou, jíž je registrační systém“. Jeden, obzvláště temperamentní řečník, navrhoval dokonce uctění letošní památky symbolu českého herectví, Josefa Kajetána Tyla, tím, že českému filmu zachováme kontingent. Režisér, V. Binovec, neváhal prohlásit, že „český film mohou udělati jen český režisér, český fotograf, čeští herci a vůbec jen samí Češi“. Rádi s ním souhlasíme v tom, že dnešní český film mohou skutečně udělati jen čeští filmaři. Toto pravidlo však, zdá se, neplatí pro Anglii, kde podle našeho názoru velmi dobré anglické filmy jsou výsledkem spolupráce s různými Kordy, Fairbanksy, Veidty, Litvaky atd. A s jiným řečníkem musíme chtít nechtět souhlasit v tom, že „český herec nešilhá ani po Pešti, ani po Vídni, ani po Berlíně“. Jistě, že velké většině českých filmových herců stačí, respektive musí stačit to, jsou-li hvězdami Barrantova, ale nezkoušejte to s opravdovou nabídkou k angažmá do ciziny. Nezapomínejte, že vedle Bárových jsme měli i Ondrákovou. Ale to vše jsou konečně jen vedlejší starosti. Těmto „patronům“ českého filmu z Filmové unie přece dnes jde jen a jen o zachování kontingentu, totiž o zachování s ním spojené povinné domácí výroby a absence „Američanů“.

J. Brož.

literatura a umění

Požár předem hlášený

Trumpetky v divadle.

V úterý dne 30. října odpoledne se rozhodlo několik lidí v Praze, že by mohli po případě věnovati večer kulturnímu rozhorlení z národně politických důvodů. Ve čtyři hodiny odpoledne už se to vypravovalo po ulicích: že by se mohlo jít do Osvobozeného divadla, a že není vyloučeno, že tento „bulvární podnik“ se svým „úpadkovým amatérismem věčných studentů, s konfekcí mánesáckých nápadů plných zvráceného kejklřství“ by mohl vyprovokovati člověka k nějakému ráznému projevu. Byl to den jasnovidný. Několik mládenců mělo přímo jasnozřivé tušení, že by se mohlo stát, že by u nich mohla divadelní revue „vyvolati pobouření, ba hluboký odpor“, a „struna jejich trpělivosti by mohla konečně prasknouti“ — a proto si nakoupili k návštěvě tohoto večera dětské trumpetky. (Citáty jsou z „Předního listu“.)

Jiní lidé si nakoupili raději praskavé a páchnoucí žabky. Oni se totiž také rozhodli, že by toho večera mohli jít, řekněme třeba také do Osvobozeného divadla. I pravili si: „Což kdyby tento večer dal náhodou podnět k souhře jeviště s hledištěm? Což kdyby Voskovec a Werich, kteří svůj britký vtip a bujarý výsměch ze všeho, co bylo vousaté, dali do služeb jedné barvy, se toho večera počali vysmívati dokonce i lecčemu národnímu a náboženskému? Což kdyby ti dva podezřelí dali najevo mátožnost a bezpodstatné rýpání Kerencíků a což kdyby se stali Švejky marxistickým co by intelektuálům?“ Jistota je jistota, i vzali do divadla praskavé žabky, páchnoucí sírou. (Citáty jsou z „Lidových listů“.)

Ale Praha je velká a mládeže je mnoho, a našli se tedy ještě jiní, kteří si na úterní otázku „Kam dnes večer“ odpověděli: „Půjdeme se podívat, jaká je tahle ta komedie „Kat a blázen“. Divný titul, snad bude lépe vezmu-li si do kapes několik skleněných pum, naplněných páchnoucí tekutinou. Mám já jistotu, že v hledišti nebudou lidé známi z místnosti, kde němčina má převahu nad jazykem státním? Nemám. Mohu já míti záruku, že se ti klauni nestanou obránci přežitku, který před časem potírali, že se nestanou bojovníky naší levice a jejich překonaných názorů — levice nejen kulturní, nýbrž i politické — že se nestanou divadelními a filmovými propagátory jednostranné marxistické ideologie, že se neukáží dnes večer jako clownská dvojice, jež se po příkladě celé naší levice povýšenecky přecenila? Nemohu. Zaručí se mi někdo, že v této hře se nebudou umisťovati konflikty do nejpustší krčmy? Nezaručí. Proto vezmeme bombičky, dobré mohou být.“ (Citáty z „Národních listů“ a z „Národa“.)

Budou-li však vstupenky? V prvních týdnech po premiéře bývá nával... Však se někdo najde, kdo si třeba koupil vstupenku předem: takový člověk, jenž již měl koupené lístky a v poslední chvíli nemůže jít na představení, i zadarmo vstupenku dá. I tato předtucha se splnila: byl zkrátka večer jasnovidný. Jeden pán si koupil sto padesát vstupenek do divadla a protože nemohl náhodou sám jít, mládeži je daroval. S těmihle tuchami je to divné: bývají zjevem přímo epidemickým, mají jakýsi kolektivní charakter, objevují se současně ve všech myslích, unanimiticky, jak říká Jules Romains. Také ředitelé Osvobozeného divadla měli tuchu a jaksi z žertu mluvili telefonicky s policejním ředitelstvím: uniformy dodávaly odjakživa hledišti lesku, a co kdyby se dnes večer hrálo jaksi částečně na počest strážce uni- i neuniformované? Přišla tedy i stráž spontánně do divadla.

A nikdo nebyl zklamán, předtuchy všech se splnily, nikdo tu nebyl nadarmo. Došlo k předvídané „souhře hlediště s jevištěm“ k obecnému uspokojení. Jak by ne, byla to přece skoro druhá premiéra, soudě alespoň podle účasti tisku a spontánně přítomných referentů. Pan Habz „Lidových listů“ si zaznamenával pečlivě do svého referátu pokřiky, pronášené od vstupu prvního herce na jeviště, těšil se z bouře, již byl uvítán samotný zjev pánů V. a W., konstatoval, že v té chvíli oba vypadli ze hry, politoval, že J. M. rektor university nebyl přítomen, sledoval všechna přerušení hry, přijal nelibě tanec bílých sester a pohněval se nad tím, že pražská policie „znamenitě“ zakročila. Také referent „Národa“ -oš- a „Národních listů“ -an- se dostavil a konstatoval, že obecnost se bouřilo proti demonstrantům a odměňovalo herce hysterickou pochvalou. Všiml si, odkud tato pochvala přichází, a hle, viděl známé tváře z okolí karlínského rudého domu a podvečerních německých Příkopů. A aby byli všichni pohromadě, nesměl prý ovšem chybět ani známý člen první

státní scény, Národního divadla. Jediné, co ho potěšilo, bylo, že prý uděšené tváře pánů ředitelů V. a W. neprozrazovaly právě hrdinství levicového jejich přesvědčení: teprve když viděli čtu strážníků ve světle rychle rozžatých lamp, dostali trochu barvy a zajikavé kuráže. Nechyběl ani referent „Poledního listu“ -t-, jenž měl stejně visionářskou touhu, že by se toho večera mohla třeba něco žurnalisticky zajímavého semlít, o čem by se daly napsat tři sloupce na první stranu: hle, ani on se nemýlil, semlelo se, tři sloupce se napsat daly, i s červeným titulem. Jeho pohněvalo zejména to, že na scénu je přinesen v jedné scéně věnec v říšskoněmeckých barvách, a pohněvaly ho „nechutné scény, trvající celých 10 minut, kdy z řad publika byli vytažováni lidé, kteří byli označováni personálem jako výtržníci.“

Rozčilení podle programu.

Ještě jiné listy měly spontánní a podrobné referáty o večeru, a ku podivu měly zejména listy ze skupiny Stříbrného a jeho nových přátel v „Národních listech“ rezervováno místo pro včasný referát o nečekaném a nepředvídaném hnutí v obecnstvu. Naprosto jejich slovník si osvojily v překvapivé rychlosti i „Lidové listy“, jejich hbitost je tím překvapivější, že jindy je tyto noviny možno vinit z kdečeho spíše, než z novinářské rychlosti nebo pohotovosti. Jejich polední vydání věnovalo případu dokonce i půl úvodníku, v němž pan Scht. projevuje podivuhodně dobrou školu, evokující vzpomínky od Stříbrných. Referent se totiž „Musil zhrozit nad těmi 4 hodinami dokonalé nudy, již tleskali jen socialisté, emigranti a židé... Jde nyní o socialistickou scénu, podbarvenou jevištním žurnalismem židovského střihu...“ a o „blevaniny, jimž pozdravující se národní duch už dávno dává výhost ze svého srdce“.

Společnost nebyla by ovšem kompletní, kdyby se k ní nepřipojil i agrární „Večer“. Ukázali jsme sami již s dostatek, že nemáme ani stín podezření, že tu snad nešlo o skutečně bezprostřední a předem nepřipravované hnutí náhodných návštěvníků Osvobozeného divadla, vylíčili jsme dostatečně jasně, že v úterý dne 30. října 1934 měl kdekdo opravdu upřímný důvod jít s dětskou naivností na revui „Kat a blázen“ s trumpetkami, bombičkami a žabkami, neťuše, že jich bude moci také použít. Projevili jsme absolutní víru i v to, že onen úterek přinesl pouhým vlivem atmosférických podmínek jakousi obzvlášť příznivou náladu pro to, aby si u Voskovce a Wericha dali schůzku „nacionálně pokrokově cítící vysokoškoláci“, kteří tu jindy nenalézají pro sebe právě nejvhodnější prostředí, a že se projevil i fenomen jakési podivuhodné příbuznosti v tom, že se na večer dostavili i nacionálně pokrokově cítící reportéři pana Stříbrného a spol. Agrární „Večer“ se však neuspokojuje podobnou naivní vírou, jakou je naše, a shání dokonce i svědecké důkazy pro to, že projevy v Osvobozeném divadle byly absolutně spontánní. Pořídil si k tomu účelu kteréhosi nejmenovaného ani blíže nepopsaného „člena zákonodárného sboru“, kterýžto „dotazovaný politický činitel“ „jevil se býti ještě dnes při vzpomínce na produkci Voskovce a Wericha opravdově rozrušen“, ja vůbec „muž rozzádný, vyrovnaný a seriosní“. Tento vyrovnaný politický činitel se dopouští v interpretaci „Večera“ naivnosti, v níž nám tvrdí:

„Dovedu dobře zařadit lidi kam patří a musím konstatovati, že hlučný odpor proti dvojici clownů byl přímo spontánní, zúčastnili se jej zřejmě příslušníci různých stran a táborů. ... Tedy ještě jednou velmi rozhodně opakují: včera demonstrovali proti „osvobozenkům“ opovážlivostem docela slušní, zřejmě dobře vychovaní lidé: byli prostě vyprovokováni.“

Je těžko říci, máme-li být více dojatí svatou důvěřivostí tohoto agrárního politického činitele (k němuž se v pozdějším čísle „Večera“ připojil ještě agrární senátor Frant. Olejník) — či mučednictvím oněch docela slušných a zřejmě dobře vychovaných lidí, kteří v okamžiku, kdy byli zatýkáni policií, rychle vyházeli ze svých kapes na podlahu přinesené trumpetky, pumičky a žabky, ale co nejopatrněji, aby snad nevybuchly a neprozradily je. Čekáme jen v dalším čísle „Večera“ na vysvětlení, že tyto předměty, v hledišti nalezené, byly vlastně dušičkové dárky, určené pro sirotky chudobných rodin, a že ti vyprovokovaní, slušní a zřejmě dobře vychovaní mladí lidé se chystali náhodou ve svých kapsách obsazenými trubkami, bombami, pišťalami a žabkami uvedené sirotky povyzraziti.

Mohlo by také být hůře.

Ať vypadají jakkoli dodatečné zprávy a články, v nichž si opět jednou svorně notují muži Stříbrného s muži Kramářovými, v nichž si smáčí stejně lidová strana i agrární strana, aspoň pokud vycházejí na veřejnost ve svém večerním oděvu (večerní a večerníkové myšlení bývá zakaleno) — je možno z nich vyčíst skryté zklamání z toho, že předem ohlášený požár se nerozhořel, jak se to užílo. Ať do něho z dálky teď foukají jak foukají, nedá se z něho rozdmýchat žádný táborák. Bohudík.

Nevím, či je to zásluhou, že bylo včas telefonováno pro hasiče, nemám ani tušení, je-li z toho třeba vinit některého z velkoobchodníků pišťalkami a páchnoucími pumami, jenž byl ohromen velikostí svého odbytu dne 30. října a sám se polekal této konjunktury, či padá-li snad vina spíše na některého z účastníků, který si z netrpělivosti začal už odpole dne na svou trumpetku troubit. Jisto však je, že touto indiskrecí, která prozradila chystaný divadelní skandál, bylo zabraáno daleko většímu zlu. Voskovec a Werich si mohli při svém vstupu na scénu dovolit vtíp: „Tak, kdy už začnou ta jablka padat?“, pokud bylo v kuloárech už přichystáno dvacet policistů. Situace by však byla daleko nepříjemnější, kdyby se protesty v hledišti vynořily nečekaně a kdyby pak mohly být skutečně vydávány za spontánní hnutí diváků, za důkaz, že národ se vyvinul závratnou rychlostí do prava, že si nepřije svobody slova a vtípu a jen jen už na to čeká, aby se ho ujala nějaká silná ruka diktátora. Pokoušejí-li se dnes o to některé noviny, máme možnost demaskovati jejich rozhorlení jako podvodné a ukázati, že jejich rozčilení není než kus profesionální partajní propagandy. Že tuto možnost máme, vděčíme však pouhé náhodě. Případ s divadelním skandálem mohl natropit daleko více zla, než je žádoucí, zejména proto, že poslední revue Voskovce a Wericha „Kat a blázen“ opravdu není dobrá.

Nemůžeme brát při jejím hodnocení ohledy ani na chvatnost práce ani na to, že prý její autoři byli současně zaměstnáni na práci pro film: jejich poslední revue je napsána překotně, není domyšlená, hřeší na staré úspěchy. Základní nápad, dobrý nápad, že dva národní hrdinové, z jejichž legendy tyjí političtí profesionálové agrární i socialističtí, se k všeobecnému poprasku vrátí po dvaceti letech do své země — nestačí sám o sobě na celovečerní hru. Myšlenka, že národní hrdinové musejí být mrtví, aby byli k potřebě, je hezká, nestačí však sama k vyplnění celého večera. Narážky na Göringa, Hitlera, povraždění úderníků, požár říšského sněmu, si dáme rádi líbit: stejně jako vtípy na socialisty, na socialistické noviny, na mánesovské surrealisty nebo Poláčkovy soudničky. Ale ať se i ve vtípu i v karikatuře ukáže jakási distance. Dnes, kdy si dovolí

parodii na diktátora, řečnického nesmysly k davu, ve své revui „Z pekla štěstí“ Velká opereta, a kdy docela stejnou scénu měl i v Divadle Rokoko Ferenc Futurista ve frašce „Kancléř Moses“, dnes, když jsme viděli hitlerovskou parodii literárnější a vtípnější v Burianově úpravě „Kupce benátského“ v divadle D 35 — dnes musí zklamát Voskovec a Werich, když si dovolí ještě jednou docela stejnou řvavou diktátorskou řeč k lidu, bez jediného nového vtípu. Diktátor, šílenec, jenž chrlí ze sebe monolog při pohledu na svůj stín a v rozmluvě s tímto stínem páše sebevraždu, to je tak staré a falešné divadlo, že se nepodaří oživit je ani parodicky, zejména tehdy ne, není-li parodický úmysl v poslední revui ani viditelný. To melodramatické řešení závěru s ostrovem blažených po smrti diktátora je laciné a papírové. Připomíná stejné chyby zdařilého filmu „Hej, rup“, v němž autoři jsou také silní jen všude tam, kde zůstávají v realistickém prostředí a kde stejně ztrácejí půdu pod nohama, jakmile se pouštějí do papírové sociální utopie. Ke všemu ještě hře „Kat a blázen“ chybí největší přednost tohoto filmu, jeho vkus: hra upadá do hrubosti, jakých jsme od těchto vynálezců paradoxních definic a důmyslných slovníkových akrobacií dříve nikdy neslyšali.

Nemůžeme tedy z obou jejích autorů při nejlepší vůli udělat hrdiny utlačované demokratičnosti, nýbrž můžeme v nich vidět jen autory zase jednou slabší hry po několika silnějších. Že jsou velmi upřímnými odpůrci jakéhokoli fašismu, že milují svobodu slova, že polemizují proti partykaření politických stran a opovrhují diktátory, to jsou vlastnosti občansky velice sympatické, a rádi vidíme, že je s odvahou také dávají najevo. Objevují se před námi jako dramatičtí autoři špatné veselohry a jako autoři vtípů hodně obhroublých; to musíme říci, třeba bychom byli i stejně protifašističtí, protidiktátorskí, protistraničtí a třeba bychom stejně viděli ve svobodě projevu jednu z nejzákladnějších životních podmínek, bez níž by nebylo hezké být na světě.

Citování zlých duchů.

Jaké demony stranických nenávistí doveďou podobné incidenty vyvolati, viděli jsme ve všech pravých novinách z těchto dní. „Lidové listy“ počaly vykládati, že prý tato hra, satira na praktiky politických stran, halících se do falešného nacionalismu, je pronášena „s dobře mířeným cílem na českou národní hrdost“, citovaly s nenávistí postavu jedné z nejnárodnějších figur naší literatury, Švejka, a hromovaly proti „švejkovině“, demagogicky srovnávaly jevištní oslavu této revue s oslavou 28. října a nestoudně apelovaly s tímto podvodem k našim legiionářům, „kteří vědí, kolik životů brásků padlo, aby jim mohl býti dnes odevzdán věnec...“, a jako list strany pořádku se ku podivu hněvaly i na policii, která přirozeně intervenovala, a bouří se, že prý zakročila „znamenitě“.

NÁRODNÍ LISTY spěchaly konstatovati, že prý stráž bezpečnosti byla přivolána na ochranu pánů, kteří se ve svých hrách s oblibou posmívají četníkům a strážníkům a vyslovovaly stejně svůj podiv, že prý policie byla „ku podivu nucena zakročovati při projevech“, lichotily ulici, prohlašovaly, že jest „právem obecnstva odmítnouti hru, která se nezamlouvá“ a volaly hanbu marxismu a komunismu.

NÁROD by si přál rovněž, aby u nás docházelo k sálovým bitvám, smutně pověstným z posledních let německé demokracie; protestuje proti tomu, že Osvobozené divadlo je pod ochranou policie před „vkusem“ obecnstva.

NÁRODNÍ VEČERNÍK vidí už před sebou svítání nové doby krásného fašismu a prorocky hřmí, že prý „jsou ty tam do by, kdy pánové V. a W. mohli beztrestně urážeti nejvělejší city posluchačů a dopřává si porci upřímných nadávek le v ý m intelektuálům.“

NÁRODNÍ POLITIKA ku podivu staví také svůj vykřičník údivu za větu, že policie vystoupila na ochranu divadla a vyslovuje nedostí oprávněnou radost z toho, že přý mládež je proti těm, kdož jim chtěli hlásat nové směry v divadle.

VEČER si svezl při té příležitosti i antipatii k Šaldovi a jeho „Dítěti“, a je indignován tím, že v oně hře byla každá služka prolašována za hotového anděla a doporučuje užití italských nebo hitlerovských metod proti Osvozenému divadlu, s neostýchavou demagogií. „V Itálii nebo Německu by si tito nevolaní bijci za různé socialistické chiméry, za bolševisování světa pod šikovnými pokličkami asi tak dlouho nepochutnávali na nejdrazších pečínkách, z nichž nezaměstnaní neuvidí ani kosti.“

NÁRODNÍ STŘED by vítal stejně bitvy v hledištích, staví se pro volnost projevu nesouhlasu v divadle, patrně i žabkami, bombami a trumpetami.

POLEDNÍ LIST denuncuje Radiožurnál, že přý „financuje Osvozené“ tím, že jim honoruje jejich vystoupení (na závratnou výši honorářů radiožurnálu je ostatně v posledním filmu V. a W. dobrý vtip).

NÁRODNÍ LISTY se snaží dokázat, že mezi mladou generací o Osvozeném divadle je hluboká propast: známe ty námluvy u generací. Stejná jsou i captationes benevolentiae u policie: „Pro naše poměry je nesmírně příznačné, že to jsou divadelní mluvčí naší levice, kterým se dostává policejní ochrany... Aby nám bylo rozuměno: nemíníme se ani v nejmenším dotýkati výkonných orgánů policejních, plnicích — a dodejme slušně a taktně — dané příkazy. Co však odsuzujeme je to, že takovéto příkazy jsou policii dávány a že je obecnstvu zabráňováno, aby projevílo svůj nesouhlas.“

NÁROD se ještě jednou v kursivě exaltuje do vrcholného patosu: „Ale promluvil lid: Nesnesl již soustavného tupení a pošklebků nad horoucím nacionalismem...“

A tak jde tento proud dále. Démoni nesmyslných stranických vášní a nenávisti vrstvy proti vrstvě, jež přivedly k pádu demokracii německou, šklebí se v těchto ukázkách partajního myšlení. Jeden protestuje proti služkám a druhý proti socialismu, třetímu je všechno intelektuálním marxismem a hotovým komunismem, vtip je věcí židovskou („Voskovce a Wericha pošleme do Jericha“) a protisemitismus naprosto neodůvodněný, protože v celém podniku není jediného žida, už se snaží také ukázati svou tvář. Nenávist k svobodě projevu, která kritizuje stranické metodičky, se snaží rozpoutati ke svému prospěchu u nás nenávist k emigrantům, kterým by se chtěla nějak dokázat účast na celé věci: právě v den, kdy v Praze přednáší jedna z nejslavnějších katolických pracovnic, bojujících proti antisemitismu, dopřávají si katolické „Lidové listy“ docela nestoudný antisemitský tón, bůhví proč a k čemu. Zapřisáhá se národ, legionáři, mrtví, city všech — všechno je dobré k rozplamenění stranického ohníčku. Jde z toho hrůza, ze všech těch skrytých divokých vášní a ke všemu odhodlaných nenávistí, které se vryly skoro do sta novinových výstřížků, využívajících této divadelní demonstrace.

Smysl pro humor.

Nemáme nejmenší touhy po tom, vidět tyto demony stranických nenávistí rozpoutány. Stačí nám konstatování, že tu jsou: nepřejeme si míti příležitost k jejich bližšímu studiu. Spekulace na jejich rozpoutání zdá se žádoucím ideálem novinám Stříbrného, některým lidem v národní demokracii, některým lidem v agrární straně, za nimiž spěchá i několik lidovců; k společnosti našich fašistů při tom ani nehledíme. Nevíme, kdo z nich měl interest přihoditi do politického ohně těch stopadesát volných lístků, rozdaných mezi lehkomyšlné mládence, kteří mají rádi nějaké to gaudium v hledišti: byla to rozhodně politická ničemnost. Nacionalismu se neprospeje sálovými řežemi, při

nichž se postupně proměňují trumpetky v nože a páchnoucí bombičky v revolyvery.

Je však i vina na druhé straně. Divadelní satira, která nemá dosti lehkosti, vtípnosti a ducha, aby znemožnila podobné zneužití, jako tomu je v případě „Kat a blázen“, taková hra je špatná, a zvláště pro dnešek špatná. Není umění psáti paličsky divoké články, kterých nikdo nečte: umění je říkati pravdu v člancích, které mohou čísti všichni. Není umění postaviti na scénu politickou satiru, která by byla s to zesměšnit a zpersiflovati jedny, glorifikovati druhé, a na všech stranách probudit vření nenávisti a temných resentimentů. Jsme národ, který má humor v krvi, v jehož samé podstatě leží, že rád vtípkuje o autoritách, že si nedá líbit přesprilísnou glorifikaci heroů a že rád utrousí kacířskou poznámku i o tom, co je mu samotnému svaté: máme školu Havlíčka, Nerudy i jiných. Všechno tohle se smí: pokud v tom je vtip. Průměrný Němec je poslušný a beze smyslu pro humor, průměrný Čech je vždycky rebelant a vždycky skeptik: proto se u nás dosud nikdy nedařilo diktátorům a můžeme doufati, že tomu tak bude i nadále. V humoru je však podstatnou složkou i vědomí relativní ceny všech názorů a respekt k názorům ostatních: tento humor bychom chtěli vidět i u Osvozených, nikoli divoké persifláže. Protože jsme dobří demokraté, sneseme dobrý vtip na demokracii stejně jako vtip na diktaturu. Protože je nám víra v socialismus něčím naprosto samozřejmým a přirozeným, sneseme vtip na socialism jako na fašism. Protože vidíme v národnosti člověka jeho přirozené zakořenění a životní podmínku jeho vývoje i práce, a protože se nám s myšlenkou na prospěch národní vždycky ztotožňuje myšlenka na prospěch celého lidstva, sneseme vtip na kramáření s nacionalismem stejně jako na obchody s internacionalismem. Nežádáme si satirického divadla se stranickými klapkami na očích a rádi si dáme líbit, aby dobrý vtip i naše nejosobnější přesvědčení ozářil jednou s té strany a po druhé s oně. Vezme-li si z toho recept Osvozené divadlo, jediná naše dobrá satirická scéna, vyhne se divadelním skandálům a nemine je úspěch na této zemi ani uznání v divadelně historických příručkách. J. Č.

Život a instituce

Robert Neumann:

Jeden ze zloduchů Evropy

(Sir Basil Zaharov)

Známý německý publicista v emigraci Robert Neumann vydal právě životopis největšího magnáta anglického zbrojařského průmyslu: „Sir Basil Zaharov, der König der Waffen.“ S bedlivým vědeckým aparátem píše tu opatrně historii cařihradského Reka, jenž se z počátků, kdy podle Neumanna byl členem stambulské zlodějské tlupy, dopracoval postavení agenta ocelářské firmy, dodával strojní pušky i podmořské čluny Řekům proti Turkům a Turkům proti Řekům, později Rusům proti Němcům a Němcům proti Francouzům, jenž vymyslel nejdůmyslnější metody, jak vyprovokovati jednotlivé národy, Francouze i Angličany i ostatní ke stále mocnějšímu zbrojení. Zní to jako román, tato historie zloděje z nevykřičenější cařihradské čtvrti, z níž se během desetiletí stává historie Sira Basila Zaharova, úctyhodného anglického gentlemana, nositele řádu Čestné legie, nositele velkokříže badského řádu, portugalského řádu Ježíše Krista a mnoha jiných významných — není to však román, nýbrž obezřetný vědecký životopis s přesně citovanými prameny každého tvrzení. Přinášíme z knihy několik ukázek, zvláště aktuálních dnes, kdy jde Evropou nová vlna vášnivého zbrojení.

Kolik se dá vydělat.

Od roku 1914 do roku 1918 dodala samotná anglická firma Vickersova (z níž vedle příjmů firmy Schneiderovy-Creusot, Kruppovy v Essenu a Putilovovy v Rusku měl sir Basil Zaharov své největší příjmy) jednotlivým vládám:

- 4 válečné lodi,
- 3 pancéřové křižníky,
- 53 podmořských člunů,
- 62 lehčích lodí, o celkové váze 201.000 tuny,
- 2.328 těžkých lodních děl, polních děl a houfnic o kalibru až 45 cm,
- 100.000 strojních pušek osvědčeného typu sira Hiram Maxima,
- 5.500 aeroplánů

a neznámý počet menších střelných zbraní a neznámý tisícitunový počet pancéřových desek.

Vezmeme-li za základ počtu mírovou cenu, reprezentuje to fakturní sumu několika set milionů liber sterlingů. Chceme-li si učinit představu o výši těchto příjmů, podívejme se na zprávu Lloyda Georgea z doby, kdy se stal v Anglii muničním ministrem a počal dohlížeti na ceny:

„Osmnáctiliberní granát byl v době založení muničního ministerstva za 22 s 6 d. Po zavedení kontrolního systému, jímž byly regulovány ceny a otevření státních továren, které vyšší cen rdousily, snížily anglické zbrojovky cenu granátu z 22 s. 6 d. na 12 s., tedy skoro na polovinu. Při objednávce 85.000.000 granátů ušetřili jsme tímto způsobem 45.000.000 liber sterlingů. Stlačili jsme rovněž i ceny ostatních granátů a Lewisových pušek. Platili jsme za ně původně 165 liber za kus — zredukovali jsme jejich cenu až na 35 liber za kus. Tím jsme ušetřili 14.000.000 liber sterlingů. Na základě této regulace cen a rdoušení cen konkurenci státních podniků dosáhli jsme do konce války na objednávkách úsporu 440.000.000 liber sterlingů.“

Těchto čtyři sta čtyřicet milionů liber sterlingů nepředstavuje snad celý zisk anglického zbrojařského průmyslu, je to jen ona částka, o niž byl čistý zisk zbrojovek zkrácen činností muničního ministra Lloyda Georgea. Dostal se snad tím Lloyd George do rozporu s prvním dirigentem průmyslu, sirem Basilem Zaharovem? Naopak v sobě našli zálibu. A tato vzájemná sympatie se stala osudnou. Pro pana Zaharova? Nikoli. Pro pana Lloyda Georgea však ano. A málem by se byla stala osudnou i pro Anglii.

Zaharov na celém světě.

Podívejme se ještě na okamžik na tuto firmu Vickers, která se pod vedením Basila Zaharova tak slibně rozvinula. Jak vypadá její majetek dne 31. července 1914? Předně má své základní továrny v Anglii, rozumí se samo sebou, a ještě dvě loděnice: Barrowskou, jež podplatila japonského admirála Fujiiho, a Beadmorskou, která si hrála na schovávanou se sirem Basilem, když zakládal svou firmu v Revalu. S dalšími jmény si nebudeme obtěžovat paměť. V Itálii má firmu Vickers-Terni: má tedy společníky i v trojspolku. Podobné firmy (jako tuto italskou) založila firma Vickers i v Kanadě, Španělsku a Japonsku; nemůžeme se u nich déle zastavovat. Spíše nás bude zajímat Francie. Zaharov měl roku 1914 kontrolu nad firmami Creusot, Acierie Hénécourt a Châtillon Commantry s akciovým kapitálem 3.200.000.000 Kč. V Rakousku měla firma Vickers filiálku ve Rjece v továrně na torpéda Whitehead, která společně se svou mateřskou firmou Vickers založila těsně před válkou svou francouzskou filiálku v Saint-Tropez. V její správní radě byl zastoupen sir Basil Zaharov opět jednou jen dvěma akciemi — známe už jeho skromnost. A současně se pan

Zaharov vynořuje i ve francouzské společnosti Le Nickel, která má doly v Nové Kaledonii a je kontrolována Rothsildy. V Turecku má Zaharov loděnice v Ismidu, při nichž jsou jeho společníky Turecko a Německo. V Rusku má loděnice revalské, v nichž je jeho společníkem Francie, dále má velké závody v Carycynu, dvě další továrny a konečné své postavení v závodech Putilovových, které má společně s francouzskou firmou Schneider a Německou Krupp. Zbývá ještě jeho postavení v samotném Německu u ve firmě Loewe-Gontard.

Kdo vlastně dne 31. července 1914 v této správní radě skutečně sedí? V Anglii, u Vickerse, jsou mezi hlavními majiteli zbrojařských akcií:

- 4 vévodové a markýzové,
- 50 hrabat a baronů,
- 20 Knights,
- 3 členové parlamentu,
- 21 důstojníků,
- 6 žurnalistů.

Z malých akcionářů jsou to: šoféři taxíků, obecní zaměstnanci, knihtiskaři, třídiči vlny, přednostové stanic, slevači, ševci, tesaři, drogisté, zemědělci, strážníci, učitelé, prodavači ryb, námořní důstojníci, jeden vicemaršál letecké dopravy, jeden civilní úředník zahraničního ministerstva, jeden učitel hudby, lékaři, a tak jako všude jinde pozoruhodně vysoké procento kněží.

O tom, jak vypadají akcionáři zbrojařského průmyslu, si ostatně raději přečteme parlamentní řeč Philippa Snowdena z března 1914:

„Nuže, kdo jsou ti akcionáři? Vedlo by to příliš daleko, kdybych měl přinést více, než jen stručný výběr z jejich seznamu; konstatuji proto jen to, že úctyhodní členové této sněmovny jsou mezi nimi silně zastoupeni. Bylo by skutečně nemožným hodit do kterékoli lavice tohoto domu kámen a nezasáhnouti při tom některého akcionáře buď té nebo oné firmy. Ctihodný poslanec osgoldorosského distriktu v Yorkshiru, jemuž blahopřeji k tomu, že právě minulý týden byl zvolen za čestného předsedu svobodné církevní rady, jim stojí v čele. Zjišťuji, že ze zbrojařských akcií je majitelem 3200 akcií John Brown a 2100 akcií Cammel Lairds. Jiný poslanec, pochází ze Sheffieldu, objevuje se fakticky na každém seznamu akcionářů stejně přesně, jako se vyznamenává při každé debatě této sněmovny, kdykoli se jedná o povolení větších peněžních obnosů na nákup zbraní a válečných lodí.“

Sir Basil Zaharov tedy nestojí na světě sám, nýbrž má ještě společníky, kteří s ním, spolu s vysokými důstojníky a politiky se budou během čtyř následujících let účastnit v cizině na různých podnicích na základě zkušeností nabytých při mistrovských výkonech „systému Zaharova“.

Objednatel a dodavatel v jedné osobě.

Jaká to byla báječná souhra mezi zbrojařským kapitálem a jednotlivými vládami, směřujícími ke stejnému cíli: ke světové válce, a jak těsným, ano zcela soukromokapitalistickým způsobem byly obě tyto mocnosti, zbrojařský kapitál a lidé u vlády, spolu spojeny. Ve všech zemích ovládly zbrojařské koncerny nejprve námořní vedení, pak generální štáby, diplomacii a poloúřední vojenské svazy.

V Anglii. Ředitel stavby námořních lodí sir Tennyson d'Enycourt (hlavní technický poradce admirality od roku 1912) je dnes ředitelem u zbrojařské firmy Armstrong. Ředitelem firmy Armstrong byl od roku 1912 do 1917 lord Southborough, jenž byl i civilním lordem admirality. Šéfem generálního štábu byl generál Lyttelton, jehož bratr je ředitelem u firmy Armstrong. Dva ředitelé Armstronga, lord Sydenham a admirál Otley, byli tajemníky Committee of Imperial Defense, jež je nejvyšším vojen-

ským a strategickým úřadem britského imperia a jež ve skutečnosti určuje celou anglickou světovou politiku. Ve velkém vojenském svazu National service League bylo zastoupeno osm presidentů a ředitelů anglických zbrojovek. V presidiu anglického spolku námořníků seděli čtyři muži, kteří byli současně spolumatiteli továren na válečný materiál v Itálii, Rakousku a Rusku. Stejně úzké byly styky zbrojařského průmyslu s britským zahraničním ministerstvem. Dokonce i občanský list „Economist“ nepopíral, že při svých diplomatických jednáních opatřuje anglické Foreign Office zbrojařské zakázky pro firmu Vickers a Armstrong. Stejně podmínky kladli cizozemským vládám při zprostředkování zápůjček i velcí angličtí bankéři, jako Rotschild, Cassel nebo jiní.

Ve Francii. Schneider-Creusot, na něhož připadalo asi 60% celkového francouzského vývozu válečného materiálu, jmenoval námořní ministry, měl vládu ve vojenské komisi parlamentu, zaměstnával v soukromých službách dva admirály, Bessona a Nabonu, a později i Lacaceho, a vlastního bratra Clemenceauova.

V Rusku. Celý caristický vojenský aparát byl shora až dolů prostoupen agenty cizích zbrojařských agentů. Již za rusko-japonské války si opatřil Basil Zaharov jakožto zástupce firmy Vickers zprostředkováním generála Kuropatkina a jiných vůdců armády mohutné objednávkou zbraní a munice pro svou firmu. Později zprostředkoval proslulý Dimitrij Rubinstein, „bankéř Rasputinův“, objednávky ruské polní artilerie u firmy Schneider-Creusot.

V Německu. Král pancéřových desek Stumm vládl v zahraničním ministerstvu, kde klika jeho příbuzných, státní sekretáři Vilém von Stumm a von Kühlmann, legační rada Ferdinand von Stumm, ministerský ředitel Karl von Schubert a jiní, měli obsazena všechna nejdůležitější místa. Extrémně šovinistický a do války štvoucí časopis „Post“ náležel Stummovu koncernu. V tomže koncernu seděl jako dozorčí rada francouzský vyslanec tajemník hrabě de Waldner.

Odvěcí nepřátelé svorně vedle sebe.

To zní všechno věrohodně, můžeme však zprávám, které se nám staly přístupny většinou teprve v sovětském Rusku po otevření carských archivů, opravdu důvěřovat? Přesvědčme se o tom, neboť věc je nejvýš důležitá. Podívejme se namátkou na kteroukoli ze sesterských firem Vickersových Sociétés Française de Torpilles Whitehead, a podívejme se na listinu zakládajících akcionářů: najdeme v ní pana Basila Zaharova ve společnosti anglického vyslance M. Jamesa Beethona Whiteheada, vedle choti německého vyslance paní Leopoldiny Hoyosové, vedle jednoho francouzského viceadmirála Auberta, manželky rakouského námořního důstojníka paní Agathy Marie Gubertiny Whiteheadové, člena pangermanistické rodiny Rewentlowa, manželku hraběte Adolfa von Rewentlow Criminil, a vdovu knížete Herberta von Bismarck, snachu velkého německého „železného kancléře“. Všichni ti se svorně sjednotili ve Francii, aby společně vyráběli francouzská torpéda. Uvádí nás to poněkud ve zmatek.

Přepadá nás tu starost, může-li pan Basil Zaharov pro tolik chráněnců vydělat skutečně dosti peněz? Nenechává snad svou rodinu hladovět? Můžeme se uklidnit. U Vickersse, v samotném mateřském domě anglického koncernu, se aktiva společností v jediném roce rozmnožila o více než půldruhého milionu liber sterlingů, vyplácí se 12½% dividendy a i kmenový kapitál byl v posledních dvou letech zvýšen asi o 2,000.000 liber sterlingů. Jaký je čistý výnos? Poslechneme si, co o tom praví Viscount Snowden:

„Zjišťuji, že v roce, jenž předcházel všeobecnou paniku, Vickersovy zisky obnášely 424.000 liber sterlingů, za dva roky byly skoro dvojnásobné a od úspěchu intriky se svě-

tovou válkou stoupaly zisky od roku k roku: z 472.000 na 544.000, na 745.000, na 872.000.“

„Co tedy je v cestě lepšího dorozumění národů? Lord Welby, jenž v civilní službě zastával nejvyšší a nejdopovědnější postavení v této zemi, mluvil před několika týdny o této otázce a pravil:

Jsmo vydáni organizaci gaunerů. Jsou mezi nimi politikové, generálové, členové zbrojařského průmyslu a žurnalisté. Každý z nich touží po tom, aby spotřeba zbraní a munice byla neomezená, i vymýšlejí si proto neustále poplašné zprávy, aby naháněli hrůzu ministrům i publiku.“

Kdo doplácí.

Basil Zaharov byl na straně Anglie i Německa, na straně Francie i Německa. Tak se stalo, že děla, která roku 1915 náležela v Dardanellách turecké armádě a byla obsluhována německými dělostřelci, byla dodána sirem Basilem Zaharovem. Pokud se dá ovšem vůbec prováděti hypotetická strategie, můžeme říci, že by patrně horší turecké dělostřelectvo na Dardanellách bylo vedlo k pádu průplavu. S pádem průplavu by bylo došlo k časnějšímu konci války. Kdyby byla válka dříve skončena, nebyla by bývala zavedena v Anglii všeobecná branná povinnost, ta branná povinnost, která povolala do Flander ty malé akcionáře páně Zaharovovy, které jsme jmenovali, ty šoféry taxíků, obecní zaměstnance, knihtiskaře, přednosty stanic, slevače, ševce a tak dále. Byli by pak patrně zůstali na živu, jejich dědicové by však nebyli měli účast na stále stoupajících dividendách továren páně Zaharovových. Jako tito malí angličtí akcionáři našly se i ve Francii tisíce malých půjčovatelů na zahraniční půjčky, zejména na ruskou půjčku, jejímž účelem bylo umožnění dodávek francouzských zbrojovek carskému Rusku. Zbrojařské průmysly na těchto transakcích vřdycky jen vydělali: ti, kdož ztratili, byli ti drobní francouzští půjčovatelé, o své peníze přišel malý člověk z Perpignanu, jenž ze svých peněz nikdy už ani centime nespatriil.

Jak se prodávají děla.

Co sir Basil Zaharov dokázal? Nemíníme tím výši jeho konta ani počet těch lidí, kteří za pomoci jeho zbraní byli vráceni prachu o několik let dříve, než by jim bylo bývalo souzeno jinak. Toto konto pana Basila Zaharova, na jehož jedné straně se zapisují číslíce a na druhé počet lidských životů, se vede kdesi jinde a živým není dovoleno nahlédnouti do této obchodní knihy. Chceme se však podívat na metodu, která v polemikách se jmenuje „systém Zaharovův“ a kterou konkurence sice často kopírovala, nikdy však nedostihla. Budeme tu nuceni tak mimochodem podati cosi jako malou příručku pro adepty světového zbrojařského průmyslu.

Metoda Zaharovova přinesla do obchodu tři nové prvky. První z nich bych nazval „balkánským“: jeho příkladem je historie o úmyslně prohrané Zaharovově sázce, je-li zítřa úterý nebo čtvrtek, nebo historie, kdy byl vášnivým sběratelem skleněných lustrů, kdy věnoval admirálovi i jeho synovi dárkem jachtu, v historii chilské a v úplatkářské serii v Tokiu. Že by zbrojařský agent, jako Zaharov, šel k muži na odpovědném postavení a řekl mu: „Zítřa je čtvrtek“ nebo „Dodám vám jachtu za deset liber sterlingů“, jsou ovšem příběhy, které v této zahrocené formě nejsou doslova pravdivé, leda že se jednalo pro oboustranně nejvýš nebezpečné a výjimečné případy. Technika této balkánské metody byla však zjemněna a opatřena pojistkami, a můžeme ji nazývat úplatkem ve státě. Vlastní úplatek se ovšem neprovádí dnes již tak primitivním způsobem jako v případě japonského generála Fujiiho, kdy peníze do Japonska byly posílány číletantským způsobem, což svědčí o tom, že tu sir Basil Zaharov nepracoval sám, nýbrž jeho podřízený úředník. Odborníci pracovali již dříve tím, že zřizovali několik kont v cizině a měli celou soustavu krycích jmen. Po

prozrazení případu generála Fujiiho se vůbec upustilo od uplácení jednotlivců. Zbrojařské firmy uplácejí zásadně celé skupiny odpovědných funkcionářů, kteří se pak navzájem kryjí, protože odhalení každého jednotlivého člena skupiny by mělo za následek vyšetřování a prozrazení celé skupiny. Proto mívají všechny případy, kdy došlo k podplácení celé skupiny, tento typický průběh: vzplanutí, několik týdnů všeobecného pobouření a zastavení vyšetřování z důvodů vojenských, národních nebo prestižních. Za několik desetiletí pak už není vůbec možno případ prozkoumat. Podplácení jednotlivců mívá dnes už jen formu předběžné smlouvy, že funkcionář, o nějž se jedná, po odchodu do pense dostane místo správního rady nebo ředitele s takovým a takovým platem. Tím se zboží sice zdrazí, stane se však, že Zaharov obdrží zakázku, ačkoliv je o padesát procent dražší než konkurence. Konkurence se umlčí tím, že se jí dá účast na objednavce nebo zisku. Nedojde-li k tomu, koupí někde ve světě Reuterův agent kompromitující dokumenty nebo dostane mladý opoziční poslanec náhodou do rukou materiál a nějaký admirál Fujii pak skončí svou kariéru někde na šibenici.

Druhým pilířem Zaharovova systému je princip dvustrannosti. Je to jeho nejvládnější vynález: ozbrojovat trvalé odpůrce, „dědičné“ nepřátele a všechny, kteří už spolu bojují. V podobném případě, jako v jihoamerickém případě války mezi Argentinou a Chile a Bolivií a Paraguayí, bylo ovšem radno dát na okamžik vzájemný boj zastavit, aby zatím válečné dodávky mohly být v klidu provedeny a zaplacené — jak tomu v uvedeném jihoamerickém případě skutečně bylo. Podobně tomu bylo i v případě, kdy Zaharov dodával současně ponorky Řecku i Turecku, vydávaje se v Řecku za nacionalistu řeckého a v Turecku za tureckého. Zatím počalo se v Evropě volati po „národním průmyslu“, pro Italy se stala nesnesitelnou představa, že by měli střílet z děl jiných než z italských, stejně jako pro Rusa, jenž nechtěl střílet z jiných než ruských. Pro firmu Vickers se ukázalo nebezpečí, že tím ztratí možnost odbytu na zahraničních trzích. Roku 1905 bylo toto nebezpečí na vrcholu: Rusové stříleli ze Zaharovových děl, v Japonsku stříleli rovněž z děl dodaných Zaharovem, a Zaharovovy zbraně dokázaly i na té i na oné straně svou znamenitou jakost. Zaharov dlouho neváhal: chtěl-li národy národní zbrojařský průmysl, ať jej mají. Nikde není psáno, že by sir Basil Zaharov byl jenom Řek, Turek, Rus, Angličan a Francouz, může ukázat i jiné národnosti nadšení. V Itálii roku 1906 zařídí nový patentovaně a zaručeně národně italský zbrojařský průmysl — Vickers Terni. Pak se obrátil do Německa: netrvá dlouho, a v Anglii se ocitne mezi mnohými štítky na dveřích Vickerova koncernu nová tabulka: Londýnské zastoupení německých továren na zbraně a střelivo Paul von Gontard. Ke třetí transakci dojde ve Francii: Sir Basil Zaharov vybuduje neobyčejně pečlivě a zastřeně své vztahy k firmě Schneider-Creusot, svému velkému francouzskému konkurentu, jenž na této zemi ozbrojuje všechno, co neozbrojuje Vickers, Armstrong nebo Krupp. Francouzský těžký průmysl měl banku, na níž měl Le Creusot zvláštní zájem, Banque de l'Union Parisienne, u níž se po světové válce náhle zjistilo, že se pan Zaharov podle přesného plánu a naprosto tiše už od let zahryzl do její kapitálové podstaty: obchod Zaharova s Le Creusot se uzavřel a budeme mu věnovat ještě mnoho pozornosti. Zkrátka, ať kdekoli na zemi volá někdo po nacionálních zbraních, ať touží střílet italsky nebo anglicky, střílet po francouzsku nebo po německu: pan Basil Zaharov dodá všechno. Dědiční nepřátelé, ať už stojí uprostřed boje nebo před ním, nejsou už nuceni nakupovati zbraně u téže firmy, neodpovídá-li to nějak jejich národní ctižádosti. Že jejich peníze po větších či menších oklikách na konec vplouvají přece jen do jedné a téže kapsy, do toho nikomu nic není, a nikdo se to ani nedoví.

Zaharovova metoda „animovací“.

Třetí zásadou systému Zaharovova je něco, co bych nazval „animováním ke koupi“. Jestliže kupec váhá, animuje se tím, že se neřádá hotové placení, nýbrž poskytne mu úvěr až po vítězství, poskytne-li dostatečné záruky. Vědecký základ těchto finančních operací, znalý techniky světového trhu, dodá Zaharovovi finanční odborník vysokého formátu, sir Vincent Caillard, odborník na mezinárodní půjčky, přítel starého Chamberlaina, jenž osobně vystupoval při všech regulérních Zaharovových transakcích. V zásadě však nestačí poskytnouti státům, které chtějí koupiti, výhodné platební podmínky: je předem třeba je animovati, aby pocítili vůbec potřebu ozbrojovati se, aby pocítili, že jsou nějak ohroženi.

Příkladem je případ s panem H. H. Mullinerem, obchodním ředitelem společnosti z koncernu John Brown, jenž informoval v květnu 1906 anglickou admiraltu, že Německo se chystá mimořádně zvětšiti své loďstvo. V březnu 1908 přijme kabinetní rada pana Mullinera: předloží zcela konkrétní důkazy svého proroctví, takže lord Balfour rychle se dá přesvědčit, že Německo má vedle oficiálního programu velkoadmirála von Tirpitz ještě druhý program tajný, jehož důsledkem bude, že Německo již v roce 1912 bude mít 21—25 velkých bitevních lodí. Hned po této recepci v Downing Street byla dána do stavby nová serie čtyř nových anglických dreadnoughtů. Jedna z prvních smluv je uzavřena s firmou Cammel Laird. Cammel Laird je společníkem firmy Coventry Ordnance Co., jejímž ředitelem jen pan Mulliner. Zbývá jen dodat, že se poplašené zprávy pana Mullinera ukázaly později nesprávnými: „Německo mělo jen 9 velkých bitevních lodí. Pan Mulliner byl tak neopatrný, že se kdysi v malé společnosti tímto kouskem pochlubil: zmizel okamžitě v propadlišti.

To je pouhý školský příklad, jenž nemá zaharovovskou fakturu: pro tu je charakteristický jiný příklad.

Roku 1907 došel z Karlsruhe do Paříže dopis, v němž se žádá o umístění článku v některých z nejčtenějších francouzských novin, nejraději ve Figaru. V článku má býti sdělováno, že se francouzská vláda rozhodla rychle vyzbrojiti armádu strojními puškami, a objednatí jich dvakrát tolik, než bylo původně zamýšleno. Podepsané německé zbrojní a muniční továrny v dopise žádají, aby bylo vynaloženo vše, aby podobný článek byl otištěn. Podepsán Paul von G o n t a r d.

Tento dopis pochází z doby (jak vysvětlil ministr Erzberger), kdy vojenské kruhy celého světa ještě daleko nebyly tak přesvědčeny o výbornosti strojních pušek, jako tomu je dnes, kdy se pokládají za nezbytné zbraně, a kdy jejich objednávky byly ještě nepatrné. Francie počala používat i ve službách své evropské armády první větší počet strojních pušek. Uvědomíme-li si tuto situaci, nabude dopis německé muniční továrny zcela jiného smyslu.

Když Figaro, Matin a Echo de Paris přinesly skutečně jako by zcela náhodou daleko obezřetnější články o znamenité kvalitě francouzských strojních pušek, než navrhoval přípis německé zbrojní a muniční továrny, a zdůrazňovaly tím docílenou převahu francouzské armády, — interpeleoval pruský poslanec S c h m i d t, spojenec německého těžkého průmyslu parlament. Položil mu otázku, poukazuje na zprávy francouzských novin, co hodlá německý parlament učinit, proti těmto francouzským hrozbám. Parlament pln strachu a překvapení povolil s velikou většinou a bez debaty ihned rozmnožení strojních pušek v německé armádě.

Citovaný německý přípis dostal se později do rukou německého poslance Karla L i e b k n e c h t a, jenž jej přečetl v parlamentě. Ministr E r z b e r g e r podal k němu za dva dny rozklad. Poslanec Liebknecht byl zavražděn, ministr Erzberger byl také zavražděn. Pan von G o n t a r d však

žil dále a zůstal členem deseti správních rad. Metoda Zaharovova se osvědčila.

Poznavše několik charakteristik jeho metody, všimněme si příště běhu života sira Bazila Zaharovova, prostředků, jimiž se dostal k moci a jak této moci užil za světové války i po ní.

do ba a lidé

Darrag:

Hovory s občany Sovětského svazu

II.

Studentka ve stanici Alexandrovsk.

(V zástupu tlačím se do vlaku):

„Teď jsou návaly na celé téhle trati Moskva—Krim, to se ví, je sezona, ale takové, jako tady v Alexandrovsku, to není nikde. Tamhle ten stařík už tu čeká prý šestý den. Také prý už tu zůstali hladem ležet. Přijde na stanici, čeká, čeká, na jídlo není, co může dělat. Tak jen do toho, snad tam přece nějaké místo bude.“

Ředitelka musea pro ochranu mateřství a péči o dítě (v Moskvě):

„Podívejte se, takhle vypadají jesle v kolchozu na venkově. Nu ovšem, všechny snad nemají lakovaný nábytek — ale o mnoho horší nejsou. Rozumí se, že záleží na osobě, která jesle vede. Zda opravdu je síť těchto jeslí dětských tak rozšířena po venkově? Ano, skutečně, přesné číslo nazepamět nevím, ale z kolektivizovaných hospodářství — a těch je v R.S.F.S.R. (Velkorusko) většina — jen málo procent je bez jeslí. Vysvětlím vám proč. V kolchozu příjmy rodiny řídí se dle počtu dní odpracovaných jejími členy. To znamená, že žena, je-li zbavena starosti o děti, může jít pracovat a více vydělá. Děti od dvou do osmi let může dát do jeslí. V jeslích najde dítě prostředí daleko hygieničtější než doma. Dříve si děti hrály doma na podlaze, nebo venku na dvoře v prachu a špíně, vedle domácích zvířat. Dnes mají svou prostornou místnost, kde si pod dozorem hrají, nebo všelijak zaměstnávají, mají kus čistého trávníku, nu zkrátka tolik výhod mluví pro toto zařízení, že ženy kolchoznic neví ani třeba o tom přesvědčovat. Mohla bych vám ukázat celé řady fotografií z různých kolchozů, z poslední inspekční cesty. Leckde již kolchoznicům nestačila některá lepší stavení ve vesnici pro ten účel adaptovaná, sami si staví zvláštní budovu, podle pokynů, jež my jim dodáváme. Půjde-li to jako dosud — a já myslím, že to půjde ještě lépe — uvidíte, jak to bude u nás za několik let vypadat!“

Lékařka v moskevské nemocnici:

„Ano, soukromá praxe zvláště v posledních letech takřka vymizela. Síť polyklinik, ambulatorií, dispensářů a poraden a léčeben je již dost hustá a stále se zřizují nové. Léčení je v nich většinou bezplatné. Pracujeme pět hodin denně: pracovní týden je pětidenní, šestý den je volný. To již ostatně asi víte: 6, 12, 18, 24 a 30 každého měsíce, to jsou naše dny prázdná. Platy lékařů řídí se kvalifikací a délkou služby. Asi tak 230—350 měsíčně. Profesor nebo docent ovšem více.

Příděl potravin, totiž poukázek na ně, máme přednostní, jako dělníci.“

Zubní lékař v Tiflisu (Gruzínc):

„Nedivte se, že to mám tady jedno přes druhé. To víte, bytová nouze. Dříve jsem měl předsín, čekárnu, ordinaci, laboratoř, pracovnu — a ještě celý byt. Teď mám místnosti polovinu a lidí je víc, děti zatím dospěly. Tak v každé místnosti spí někdo. Proto také začínám ordinovat až po desáté dopoledne. — Lékařské potřeby? Léčiva, cementy, umělé zuby a jiné potřeby pro laboratoř, to už se vyrábí tady. Vrtáčků je ale málo. Soukromá praxe? Až do loňského roku to jakž takž šlo. Lidé ale čím dále tím více chodí do ambulatorií a polyklinik. Měsíčně? Pár set rublů, víc nevydělám. Zubní lékaři většinou pracují v nemocnicích a ambulatoriích. Jaký mají plat? Promiňte, že jsem tak opatrný, nepovím. Poměry nyní a dříve v letech menševické, gruzínské vlády? Ne, nemohu říci. Ano, byl jsem zde v Tiflisu. Prosím, neptejte se, nic vám nemohu říci.“

Pracovník z agitoddělu (propagačního oddělení) Osoaviachimů:

„To víte, když se člověku práce daří, tak ho tím víc těší. A nám se daří. Moje práce je takováhle: jezdím po jednotlivých městech, vesnicích a kolchozech a propaguji letectví. To znamená: uspořádám přednášku, meeting, letecký den, pomáhám zakládat odbočky, modelářské kroužky atd. Řekli byste: Těžká práce s ruským mužikem. A přece to jde a dobře. Ti lidé vám mají ohromný zájem. Věřili byste, že dva kolchozy nám darovaly po letadlu? Jiný kolchoz, pravda, bohatý, dobře tam hospodaří, si zase koupil letadlo pro sebe a kolchozníci se učí létat. Tedy zájem, jaký jen si možno přát. Ano, máte pravdu, u nás při našich ohromných vzdálenostech jistě letectví — a zvláště dopravní — bude mít veliký význam. Ještě větší než dnes, ačkoliv letecká doprava se výborně uplatňuje a rozvíjí jak ve Střední Asii, v pouštích bohatém Kazakstanu a Uzbekistanu, tak na severu v tajze, třeba na horní Leně. Jsou tam podniky na dobývání zlata, které nemají jiné spojení se světem, než letadlem.“

Teď jedu na turné po Bělorusku. Asi na deset dní. Kdo hradí náklad? Osoaviachim. Mám tři sta osmdesát rublů měsíčně a hotové výlohy vyúčtuji.“

Mladý Ingušec v Ordžonikidze:

„Nejsem komunista; vím ale, že sovětská vláda umožnila probuzení mého lidu. Jsem ingušský nacionalista. Chtěl bych pracovat k tomu, aby moji rodáci si uvědomili svou národní svébytnost, svou národní svéráznost a žili svým národním a kulturním životem.“

Nezaměstnaný knihvedoucí v Ordžonikidze (hlavní město Severní Osetie, dřívější Vladikavkaz):

„Darujte chudákovi pár kopějek. Proč žebrám? Nemám co jíst. Pracovat? Jen kdybych měl práci. Byl jsem tady knihvedoucí v větším závodě. Přišel rozkaz, úřadování musí být osetinské. A já osetinsky neumím, vedl jsem knihy celý život rusky. Tak mne vyhodili. Už kolik neděl nemohu nic najít. Ano, na Ukrajině, jsem od Charkiva — tam bych ještě něco našel, ale nemám na dráhu.“

Námorník Sovtorgflotu (sovětského obchodního loďstva):

„Cizí námorníci a naši — to je rozdíl! Není to jenom to ubytování a jídlo mužstva na našich lodích, ale i jednání

kapitána a nadřízených s lodníky. Nadávky, klení a surovosti, toho na našich lodích není. A jací že jsou naši námořníci kulturní a způsobilí lidé proti té sebrance na některých cizích lodích, říkali nám v cizích přístavech. Platy máme jako střední kategorie dělníků; vyplácí se nám z části v papírových rublech, z části v torgsinských poukázkách a když jsme v cizích přístavech, částečně též v cizí měně.“

Ry b á ř na Dněpru.

„Já pracuji sám. Ryby odvádím kooperativu a dostávám za velké rubl, za malé 70 kopějek za kilo. Vylovím někdy plnou loď, jindy dva, tři dny třeba nic. Za měsíc vydělám tak 700—800 rublů. Ovšem, na řece jsem skoro pořád.“

N á d e n i c e v Dněprogesu (dříve Dněprostroj).

„Pracujeme 8 hodin; pět dní, šestý je prázdný. Měsíčně? 75 rublů. A chleba 1/2 kg na osobu a dva dni. Ten je po 50 kopějkách. To víte, nestačí to, je třeba přikupovat komerčeskij (ve volném obchodě). Ten je hodně dražší. Chleba a rajská jablčka, tím se tu živíme. Maso? Co vás napadá, to jsme už dlouho neviděli. Mléko, máslo“ — pokračuje bez jakéhokoliv stínu trpkosti — „na to teprve už není. Nu, vidíte, tak žijeme. Děkuju vám, že jste s námi pohovořili.“

U k l í z e č k a v hotelu Inturist v Záporoží (Dněproges).

„Měsíčně dostávám 75 rublů; pak mám právo na 500 g chleba na dva dni. Ten je na lístky; stojí 50 kopějek kilo. Musí se na něj ale stát v očeredi.“

I n ž e n ý r v elektrárně Dněprogesu.

„Mám 400 rublů měsíčně. Měl jsem ze školy nejlepší výsledky. Jsem rád, že mohu pracovat tady; je to přece jen obrovské dílo a je naše. Ty poslední turbíny i generátory jsou již sovětské výroby, z leningradského závodu. Ty první byly americké. A pracuji obojí stejně dobře.“

Š o f é r taxi v Charkově.

„Pracuji denně 16 hodin; pak mám den prázdný. Tak se to vyrovná. Vydělám asi 230 rublů. To je základní plat. Když najezdím více km, dostanu víc. Dělá to pak na 300 rublů. Bydlím s matkou. Byt nestojí mnoho, asi 25 rublů měsíčně.“

D ě l n i c e v tabákové továrně v Rostově.

„Pracujeme na akord. Vyděláme si tak 90—100 rublů měsíčně. To už se ale člověk musí činit. Byt mám laciný, 11 rublů měsíčně. Chleba po 50 kopějkách dostanu půl kila na dva dni. Když to nestačí, musím koupit drahý od překupníka. Většina nás obědvá tady v továrně. Oběd, to je boršč, kousek masa s příkrmem a kompot, stojí 1.80 rublu.“

S t r o j n í i n ž e n ý r z Leningradu.

„Nu, a jak je u vás? Nezaměstnanost, že? Čtu o tom často v Izvěstija nebo v Pravdě. Vidíte — tuhle máte

hned dnešní Izvěstija: Foto s nadpisem „Nocleh nezaměstnaného“ a pod tím: „Československý nezaměstnaný bez stravy a bez přístřeší, našel si nocleh na písku. U nás nezaměstnaných není.“ Všiml jste si těch cedulí na ohradách staveb: Přijmou se: — a teď je tam dlouhá řada dělníků všeho druhu. U nás kdo chce pracovat, žádný nemusí hladovět. Ano, bylo to horší; loni a předloni bylo zle. Bylo to v době, kdy se rychle — někde i násilně — kolektivisovalo zemědělství. To víte, přestřelilo se leckde. A kulaci se bránili. Dobytek raději pozabíjeli, než aby jej odevzdali kolchozu, obilí poschovávali — leckde nebylo ani na zasetí. K tomu přišla v některých oblastech neúroda — byl hlad. Mám přítele z Ukrajiny, tomu zemřela matka a sestra hladem, tenkrát v zimě. Teď již je o mnoho lépe. Sedláci už z větší části pochopili, že to je vlastně jejich dobro, ten kolchoz, a staví se k němu kladně. Také výsledky hospodaření kolchozů se lepší. Ovšem, máte pravdu, průmyslová výroba — pokud jde o lehký průmysl — ještě pokulhává. Nestačí množstvím, a jakostí teprve ne. Ale uvažte, že budujeme tam, kde takřka nic nebylo, tam, kde potřeba byla minimální. Mužiči si dělali oděv i obuv sami. Dnes i žena mužika na venkově nosí šaty z tovární látky: potřeba všeho u nás úžasně stoupla, a máme co dělat, abychom ji stačili krýt. Ale jakost už také hledí se zlepšovat. Proč se tak špatně staví? Víte, těch důvodů je víc: je to jednak nedostatek prostředků, který nutí ke krajní šetrnosti, potom nedostatek kvalitních materiálů — pro instalaci, kování atd. — a konečně i nedostatek kvalifikovaných dělníků. Nedivte se, SSSR je dnes veliké staveniště. K tomu všemu je potřeba peněz, materiálu a lidí — nu, a my všeho máme málo a to, co stavíme, potřebujeme ještě víc. Ovšem, že to znamená ohromné vypětí a zatížení finanční. Kdybychom nebudovali to, co stavíme, mohli bychom mítí životní úroveň lepší. To my víme. My si ale raději přitáhneme opasky, jen když víme, že naše děti budou se mít lépe. To není malá věc, stavět socialismus!“

Na dně

IV. P ř e d v y s o č a n s k o u .

V Praze jsou vedle noclehárny Armády spásy ještě dvě veřejné noclehárny. Ve Vysočanech a v Klimentské ulici. Jechl si oblíbil vysočanskou. Za prvé je o celé dvě koruny lacinější než Domovina Armády spásy, kde stojí nocleh pět korun. Za druhé se ve Vysočanech dostane za menší peníz mnohem více než v Armádě spásy. Proti tomu má vysočanská nevýhodu všech veřejných humánních institucí. V Armádě spásy, platíte-li, jste ještě hostem: nemusíte na příklad ukazovat zřízcům své prádlo, a platícím tam říkají „pane“.

Zato v takové městské noclehárně ve Vysočanech je člověk jen bezejmenným číslem statistiky, která praví, že v měsíci listopadu 1933 spalo v noclehárně 22.653 lidí, slovy dvacet dva tisíc šest set padesát tři, z toho více než třetina žen. Úředníci a zřízcenci takové noclehárny jsou stroje. A v téhle mašinérii byl Jechl jen zrnčkem sem tam postrovaným.

Byli byste na omylu, kdybyste si představovali, že je to tak jednoduché, vyspat se v noclehárně. Že stačí přijít, zakoupit si lůžko a jít si lehnout. Nezapomeňte, že je v Praze asi deset tisíc lidí bez přístřeší. A z nich může pojmout vysočanská denně osm set, při přistavení postelí a obsazení chodeb až tisíc nocležníků.

Černé bursy.

Jechl přicházel dvě i tři hodiny před otevřením. V davu čekatelů se zatím čile obchoduje. Jsou tu k dostání málo obnošené ponožky, od dvaceti do padesáti haléřů za pár, tady ten muž, který se již definitivně rozloučil se svým prádelníkem, prodává košili za dvě koruny, ale tato cena se kolemstojícím zdá ještě vysoká. Pomyslete, že nejvyšší cena, která se na této burse vyskytuje, jsou tři koruny, to jest poplatek za nocleh. Košile i ponožky jsou tu v kursu. Patří k nezbytnostem, zvláště v zimě. Zato klobouky — a někdy i dosti pěkné — jsou nabízeny marně, třebaš jejich cena není vyšší než padesát haléřů, nejvyšší koruna.

Ale před otevřením vysočanské noclehárny se neodbyvá jen oděvní bursa, je tu také bursa cenných papírů. Ty ovšem vypadají jinak než cenné papíry kotované na burse ve Vodňovské ulici. Nabízejí se tu hlavně domovské listy, kritické listy, spolkové legitimace, pokud jsou bez fotografií. Největší cenu mají tak zvané komplety. To znamená několik různých osobních dokumentů na stejné jméno. S takovou sbírkou se už dá něco dělat. Při troše obratnosti a podnikavosti je možno založit si i novou existenci, je-li skutečná osobnost nynějšího majitele hledána četnickými stanicemi republiky.

Ale před vysočanskou noclehárnou je také plodinová bursa. Dostanete tu ovoce, broskve, banány, jablka, hrušky, ale ne na váhu. Prodává se tu na kusy, jako u lahůdkářů. Jenomže za směšný peníz: broskve, za niž byste v zimě u lahůdkáře zaplatili tři až pět korun, vám tu nabízejí za dvacet až třicet haléřů. Podle toho, jaká byla úroda a jak bedlivý byl dohled ve vilách v blízkosti Prahy.

Zde se nerealisuje jen koupě a prodej. Kvete tu i výměnný obchod. Chodí sem i hyeny, těžší z bídy. Pozorujte tady toho člověka, který se vmísil do davu nocležníků a chodí od skupiny ke skupině, přes jednu ruku šaty, v druhé ruce pár rozbitých střevíců.

„Prohodím šaty, boty, prohodím šaty, boty“ provolává monotonně. Najde-li slušně oblečenou oběť, která má hladové oči, přitvočí se k ní a našeptává: „Je těžká doba. Mohl bych vám vypomoci. Mám jeden docela slušný zánovní oblek. Prádlo i boty. Vyměním to s vámi a ještě vám doplatím nějakých třicet korun.“ Jechl napoprvé nechtěl poslouchat. To bylo v době, kdy na sobě měl ještě poslední slušné šaty. Lpěl na nich skoro vášnivě. Jako na jediném poutu s bývalou lepší minulostí. Ale muž se šaty v jedné a s botami v druhé ruce se ho nepustil. Větil bezpečně kořist. A jako sup sledoval k další skupině Jechla. „Místo v kanceláři stejně nedostanete“, říkal mu ztlumeným hlasem. „A na stavbě se polír bude stydět přijmout pána tak krásně oblečeného.“

Jechl se ještě bránil. Nechtěl se rozloučit se svými šaty. Ale sup se na něho snesl s novým, silným argumentem: „Dám vám třicet korun. A k tomu večeři... a dvě piva.“

Ne. Nebylo možno odolat. Jechl se s ním vydal do blízké hospody. A tam za třicet korun, pět vřtů s cibulí a dvě piva prodal své pěkné šaty.

Nocleh za tři koruny.

Je půl osmé. Brány vysočanské noclehárny se otevřely. Dav, v létě nejméně tři sta, v zimě až tisíc lidí, se hrne jako povodeň do nádvoří. Strážníci si oddechnou. Další práce s nocležníky případně zřízcům Vysočanské. Na nádvoří se dosud beztvářá masa uspořádá a postupuje do předsíně. Tam u prvního okénka dá zájemce o nocleh buď tři koruny, nebo poukázku některé sociální instituce. U druhého okénka ode-

vzdá dokumenty. Kdo jde po prvé, nebo kdo nepůsobí čistým dojmem, musí se podrobit prohlídce. Tu provádějí zřízcenci. Někdy jim při ní pomáhají vyvolenci ze „štam-gastů“.

Ti, kdo mají „živý písek“, rozumějte vši, jsou odděleni a dáni do tak zvané izolace. Co je „izolace“? Pokoj zavšivených. Je v něm asi dvacet lůžek. Šaty izolovaným odebrané se dávají přes noc do plynu. Majetníci šatů, které prodělaly tuto odhmyzovací kuru, si nařikají, že se po ní šaty brzo rozpadnou. Proto podnikají sami předběžný lov, aby při prohlídce nebyli zařazeni na izolaci.

Ve svlékárně všichni vyfasují plášť, trepky a ručník. Isolovaní jsou od ostatních odlišeni: na rukávě mají červený křížek. Šaty se potom odevzdají a každý dostane známku na šatnu. Ta je plechová a přivazuje se provázkem na zápěstí. Ze svlékárny se jde do koupelen. Tam musí každý, bez výjimky. Po vysprchování se nastupuje do jídelen. Dostanete aluminiový talíř, lžíci a kus chleba. Zasednete za stůl a čekáte, až vám nalijou tak zvané „tajemství noclehárny“. Je to docela dobrá polévka, jejíž složení je těžko určit. Ale je hustá a člověk se jí zasytí. Člověk, pro něhož je polévka posledním a často i prvním jídlem toho dne, dbá hlavně na to, aby v ní něco bylo. Aby v ní stála lžíce.

V zimě si tu můžete přikoupit omáčku, knedlík a maso, porce za dvě koruny. Talíře se složí po jídle na zvláštní stůl — a jde se do ložnic. V každém patře je dvanáct ložnic po čtrnácti lůžkách. Na vnější straně chodby, mezi ložnicemi, které jsou umístěny z obou stran chodby, jsou tak zvané balkony. Jsou to vlastně také ložnice, jenomže beze stěny do chodby. Jenom výklenky. A v těch je osm lůžek. Je tu teplo, i na chodbě. Naprostá čistota. Kovové postele s drátěnkou. Silná houně, bílé prostěradlo, bílé povlečený podhlavník. Každému se spí pohodlně. Když je přeplněno, přidávají se postele ještě na chodby.

Vstává se o půl šesté. Na izolaci o čtvrt hodiny dříve. Každý po sobě musí svou postel ustlat. Kontrola, která přehlédne stav postelí, dá zvláštní plechovou známku těm, kdo dobře ustlali. Bez této známky vám nevydají oblek. A tak musíte přestlat svou postel znovu. Třeba několikrát, tak dlouho, až kontrolor uzná váš výkon za uspokojivý a vydá vám známku. Ale ještě jednou před odchodem musíte ukázat známku: v průjezdě, kde vám po odevzdání známky vydají dokumenty. A teď teprve můžete jít. Musíte jít, i kdybyste nechtěli — a někdy, když venku prší nebo mrzne, se vám zatraceně nechce ven. Ale předpis je předpis: v půl osmé musí být noclehárna prázdná. Vysočanská noclehárna, jak uznáte, dává za ty tři koruny mnoho. Koupel, večeři, čistý a teplý nocleh a snídani. Ale také vybere hodně peněz. Při takovém množství klientů a tak zaručené návštěvě se sejdou pěkné tisícovky. Nejmenší návštěva v létě je tři sta lidí. A v zimě až tisíc. Násobte tři sta pětadesáti a vezměte průměr.

Návštěva při zhoršeném počasí okamžitě stoupá. Klesání a stoupání barometru prozrazuje smutnou skutečnost. Z tisíce lidí je sedm set takových, kteří, mohou-li spát na lavičce beze strachu před zmrznutím nebo promoknutím, dají té lavičce přednost. Protože tři koruny jsou pro ně ohromný peníz.

Poznámka o žargonu.

Jechl užíval často žargonu, jímž se výhradně mluví na dně. Často jsem se ho musil ptát na překlad, na význam rčení, která nenajdete v žádném slovníku. A nemůže ani být do

slovníku zařazeno: jakmile žargonový výraz přeskóčí, jakmile přejde do širšího užívání, okamžitě se ho lidé na dně a v podsvětí zřeknou a najdou nové znamení. Zobecnělé slovo pro tajného policistu „fízl“ bylo na příklad nahrazeno výrazem „mlsnej“ nebo „čilej“.

Uvedl jsem v dosavadních kapitolách řadu žargonových obrátů. Patří ke skutečnosti, nedají se bez poškození přepsat. Ale je možno dívat se na ně ještě jinak, než jako na dokument nebo kuriositu. Dovolte, abych citoval, co mi o tom řekl Jechl: „Žargon není jen hrubá řeč, ten má svůj hlubší význam. Vyjadřuje ducha a smýšlení třídy, která ho užívá. Sotva bys řekl, jak silný vliv má žargon na duševní úroveň člověka. Zkus třeba mluvit žargonem. Nepůjde ti to. A běda, kdyby ti to šlo. Víš, co by se s tebou stalo? Klesl bys tam, mezi ty, kteří tak mluví. To neznamená jen to, že místo „zimník“ bys říkal „vrbec“ — to znamená i to, že dnes zimník kupuješ a platíš, ale vrbec bys byl schopen vylákat, vyžebrať nebo ukradnout. Žargon se podobá kouzelné zaklínací formulí. Kdo ho užívá, ten se neubrání představám, které souvisí s jeho slovy. A zvykne si na ně.“

Žargon byl výhradou zlodějů, pasáků a prostitutek. Dnes se rozšířil do řad nezaměstnaných, pro něž je, mimochodem, žargonový výraz „šerík“ — odvozeno z bez — práce a o nichž žargon praví, že „v tom lítají“. Chápete dosah této změny? Z nezaměstnaných se stávají deklasovaní.

Klimentská — čili nocleh za dvě koruny.

Noclehárna v Klimentské je smutná budova. Otlučená zvenci, špinavá uvnitř. Švábi a rusi vítají návštěvníka hned v průjezdě. Štěnice se mazlí s klientem v posteli. Tato skutečně palčivá pravda dala noclehářům podnět k nesčetným anekdotám. Jedna z nich praví: klient se zapisuje do knihy, na jejichž rozevřených stránkách se objeví štěnice. Klient nadává: potvora, už se informuje, na kterém čísle bude spát.

Musíte přijít nejpozději do osmi hodin. Později vás už dovnitř nepustí, kdybyste dělali co dělali. Od Armády spásy jsme sestoupili o dvoukorunový stupeň níž, do Vysočanské noclehárny. Tady jsme zase níž o stupeň jedné koruny. V Klimentské je taxa dvě koruny. Večeři tu nedostanete. Ani koupel tu není zavedenou institucí. Jinak se formality přísně dodržují. Odevzdání dokumentů v prvním patře, a hlavně prohlídka prádla, není-li klient zavšiven. Nenapadá vás, jak krutá je to formalita? Nemáte-li vši při svém příchodu do tohoto domu, jistě vás v noci pokoušou štěnice a i nějaké vši si odtud pravděpodobně odnesete. Z tvrdého vojenského kavalce, potaženého strašně špinavým prostěradlem, z houně, která štípe. Nemáte-li dobré oko u zřízence a je-li obsazeno, přidělí vám někdy na vaši postel ještě jednoho společníka. Tady není nic divného, spí-li dva na jedné posteli. Nebo pět klientů na třech postelích, sražených dohromady. Abyste svou postel nemusili s nikým sdílet, musíte dát zřízenci, který přiděluje lůžka, aspoň několik cigaret. Tahle korupce je horší, než vezme-li nějaký ministerský rada sto tisíc. Firma, která takový úplatek dá, může ozelet těch sto tisíc lehčeji, než trosečník z Klimentské své čtyři športky.

V místnosti je deset až patnáct lůžek. Věšáky na šaty neexistují. Proto si nocležníci dávají obleky pod hlavu nebo je věší na kliku u okna. Dlouhý stůl a několik židlí je celé zařízení ložnice. Umyvadla nejsou v každé ložnici. Jedno, nejvýš dvě umyvadla připadají na každé poschodí. Snažil jsem se vám předvést špinu ručníku v Armádě spásy. Ale

s tím, čemu se tady v Klimentské říká „ručník“ — nemohou prostě konkurovat.

Četl jsem onehdy v novinách, že blechy vymírají v celém světě. Pak asi mají svou rezervaci v této noclehárně. Blechy čili „živý kmín“ tu dělá závody ve skoku z postele na postel. Aby se nocležník necítil osamělý, dělají mu celou noc společnost „sluníčka bez teček“. Povídá se, že má správce noclehárny štěnice tak vycvičené, že mu samy stelou postele. Ale to celkem nevadí. Nocležníci jsou tak znaveni, že ani štípání necítí. Škrábou se ze spaní mechanicky — a časem si každý zvykne. Ráno dostanou nocleháři buď kávu nebo polévku s chlebem. Je třeba být delší dobu hostem, abyste poznali, co je káva — a co polévka.

Vzpomeňte na čistotu a zaopatření ve Vysočanské noclehárně. Za tři koruny. A na rozdíl poměrů tam a zde v Klimentské ulici změřte znovu úžasnou, nepředstavitelnou cenu jedině koruny.

Bezprizorní jsou fašisté.

Proces, který jsme u Jechla sledovali ode dne jeho výpovědi až k nocování v Klimentské a k somrování, udělá pomalu ale jistě z člověka buriče. Sice nevyhraněného směru, ale ochotného přidat se ke každému, kdo slíbí, že „do toho praští, že ty poměry radikálně změní“. Jen aby to už bylo. To jsou lidé, o nichž plně platí epigram: „Mně nikdo ani nevěří, že snídám oběd k večeři.“

Dík vytrvalé propagaci jistých pravicových listů se udržuje mezi obyvateli končin, jimiž procházíme, přesvědčení, že fašismus dal v Itálii a Německu nezaměstnaným práci. A tady u nás že také práci dá. Jen co budou placené úderné roty. Příslušníci levice se patrně domnívají, že deklasovaní jsou živlem sice nespolehlivým, ale naladěným komunisticky.

Omyl.

Do téhle půdy nezapustila kořeny politika mužů z Karlína. Když posloucháte řeči těchto vyřazených, když sbíráte informace o tom, jaký duch ovládá nocleháře všech platebních stupnic, včetně somráků, poznáte, že tu jsou vedeny řeči paličské, velezrádné, nenávistné, ale nikdy sympatisující s nějakým směrem. Uslyšíte surově nadávky na židy, na socany i na všechny partaje. Tady je nejvyšším vyznáním víry nenávisť. A touha schladit si žáhu. Při debatě o podpoře emigrantů je vidět, že se každý z těchto lidí cítí osobně poškozen. A zajímavé: nadávání na poměry, obvyklé u drobné buržoasie, se ozývá i v těchto spodních polohách. Jen s větší peprností. A s živelnější chutí k činu, k jakémukoliv činu. Tady kdyby byl nasadil cílevědomě páku takový Gajda! Místo ustrašených měšťáčků, kteří se třesou před strážníkem i jinými autoritami, by byl v lidech na dně našel materiál daleko vhodnější. Lidí, kteří půjdou při dobrém vedení do všeho. Protože nemají co ztratit. Jednou z nejsilnějších pohnutek přepadení židenických kasáren byl slib večere a dvacet korun, jak jsem zjistil v Bučovicích a Vicemilicích. Nezapomeňte na to. Představte si místo fantastického a naivního Kobzinka vůdce dobrého organisátora a stratéga.

A umět mluvit s lidmi. Ztratit dobré slovo. „Takový Jirka je jiný pašák,“ kvituje s uznáním jeden z obyvatelů Štvanice. Rozumějte: on myslel na vánoční večere nezaměstnaných, na večer zpěváčků, svolaných z pražských ulic. Na pravidelné rubriky se stížnostmi nezaměstnaných v jeho listech. Je sice pravda, že se to celkem vybere na vstupném. Ale gesto tu je. A s ním sta, tisíce ctitelů. Ostatní to dědají kostrbatě, koženě a ouředně. Jsou podpory. Ale než se to oběhá! A potom: je mnoho nezaměstnaných. Dostanou

dopisy

V Praze 1934.

Nezaměstnaný o racionalisaci

Vážený pane redaktore!

Dovoluji si k polemice o konfliktu živnostníků-obuvníků s Baťou přičinit menší úvahu a ponechávám Vašemu posudku, stojí-li za uveřejnění.

Problém Baťův není problémem sám o sobě, nýbrž je příznakem dnešního hospodářského systému vůbec, jehož klasickým představitelem u nás je Baťa. Hospodářský a výrobní systém Baťův je v hlavních rysech totožný s velkokapitalistickými podniky jiných oborů, a konflikt, který nastal mezi živnostníky-obuvníky s Baťou, nalezneme v jiných oborech v příslušné analogii také. Při řešení tohoto problému nejde se zpravidla přímo na kořen zla, nýbrž snaha po nápravě pokud možno nejkratší a nejrychlejší vede k návrhům, které dotýčný konflikt řeší povrchně neb pouze zdánlivě, při čemž pramen všeho zla, totiž racionalisace výroby, vedená bez vědomí sociální odpovědnosti, zůstává nadále. Konflikt obuvníků s Baťou zůstane nerozřešen potud, pokud bude existovati racionální výroba s tou sociální (vlastně nesociální) tendencí, jaká nyní vládne.

Každý nezaujatý pozorovatel dá mi za pravdu, tvrdím-li, že tendence vývoje racionalisace posledních let byla ryze obchodní, t. j. heslem bylo: nejmenší rezie, největší zisk, při čemž příznivé důsledky této zásady, ovšem z konkurence vyplývající, totiž zlevnění, zlepšení výrobků, služba lidu atd. nejsou cílem, nýbrž stále jen prostředkem k dosažení podnikatelských zisků.

Stroj v dnešním výrobním systému neznamená usnadnění lidské práce, nýbrž vyloučení lidské práce i s jejími sociálními důsledky, totiž se ztrátou možnosti výdělku. Podnikatelé ovšem zapomínali, že v oné pracovní síle ztráceli zároveň zákazníka. Kupní síla (zaměstnanost) a spotřeba jsou veličiny přímo úměrné. Jestliže racionalisace výroby znamená též nadbytek pracovních sil, jsou tyto racionální výrobní systémy pokrokem pouze technickým, kdežto sociálně znamenají úpadek. Tím nechci naznačit, že je nutno vrátiti se k dřívějším způsobům výroby, nýbrž chci poukázat na to, že prospěch, užitečnost a všechny ty klady racionální výroby ubírají se stále jen jedním směrem, totiž k podnikateli, kdežto účast zaměstnanců na technických vymoženostech a racionalisaci je velmi problematická nehledě k těm z výrobního procesu v důsledku racionalisace vůbec vyřazeným. Běží zde totiž o racionální zneužívání racionalisace ve prospěch jednotlivce na úkor celku a celkového hospodářského života vůbec. V případě Baťově jedná se právě o ten přebytek pracovních sil, kam jej zařadit, nikdo o jejich práci nestojí, Baťa stačí se svými zaměstnanci krýtí spotřebu celé republiky i kdyby všichni naši ševci zmizeli s povrchu zemského. Tudíž uskutečnění zákona o zrušení správkáren znamenalo by mimo jiné důsledky v podstatě pouze přesunutí možnosti výdělku se strany zaměstnanců u Bati na stranu živnostníků-obuvníků, při čemž přebytek pracovních sil zůstává nadále.

Krátce řečeno, se stoupající racionalisací sestupuje úměrně potřeba lidské pracovní síly, jinými slovy: s menším počtem pracovních sil dosahuje se téhož množství produkce. Že s tímto systémem nemůže vzniknouti sociálně ani přibližně spravedlivé rozdělení hospodářských statků, je nejvyšší logické, naopak, musí to nutně vésti k hromadění majetku na straně jedné a

jen někteří — a ještě málo. Dostanou to úřední formou. To znamená, že za okénkem sedí někdo, kdo dává buď zřejmě najevo nedůvěru a podezření, nebo pro koho jste jen aktem, na němž si zařadují. Takový Stříbrný nedá nic, nebo jen to, co se vybere. Ale přijde mezi lidi, má širokou náruč a v jeho hrudi bije pro všechny srdce. Já vám... já pro vás... jen co budu... důvěřujte... vydržte...“ „To je jiný zrádlo, než se mačkat každé den na burse pro stvrzku, že hledáš práci a dostat pak jednou za týden lístek na potraviny za deset korun.“

Když takové řeči slyšíte, myslíte si: nemohl by úřad přidat ke své práci trochu koření demagogie? Člověk by toho šimla lehčěji strávil. U sousedů si na to potrpí. A dosud jim to jde.

„U lva.“

Ale ani Klimentská není poslední příčka žebříku dolů. Jsou mnohem horší místa než taková noclehárna. Stalo se to jednou Jechlovi, že zapadl do podobné špeluňky. Sháněl toho dne dlouho. Stále mu ještě chybělo dvacet haléřů do dvou korun. Úvěr žádá z prohlédnutých nocleháren nedá. Ani těch dvacet haléřů nepočkají. Nervosně pozoroval náš hrdina pouliční hodiny, jejichž ručička se neuprosně blížila osmé. I naděje na vypůjčení dvacetihaléře před Klimentskou noclehárnou selhala. Trosečníci si vždy pomáhali navzájem těmito malými částkami. Dnes bylo těch, kteří potřebovali doplněk, příliš mnoho. Na Jechla se už nedostalo.

Bylo půl deváté, když si Jechl dodal odvahy. A po prvé ve svém životě poprosil kolemjdoucího slušného člověka o dvacetihaléř. Snad jste to byl právě vy, čtenáři. A měl štěstí: dostal ho.

Jenomže zavšivený ráj Klimentské noclehárny se už před půlhodinou zavřel. Kam teď? Několik somráků zůstalo před branou. Asi ze stejného důvodu. V hloučku padlo heslo „Ke lvu.“

„Vzemte mě s sebou,“ poprosil Jechl.

Na krásné Fochově třídě na Vinohradech, poblíže Flory, je jednopatrový dům. A v něm výčep a hotel somráků. Honosně se jmenuje „U lva“. Vyspí se tam za dvě koruny ve světnici v rozměru asi pětikrát šest metrů. Postele nejsou. Jen sláma je nastlána po podlaze. V jediné místnosti, která slouží za noclehárnu. Už asi čtyřicet lidí tu leželo. A stále se trousili další. Jeden vedle druhého. Ti, co přišli dříve, zaujali výhodnější místa a shrnuli pod sebe více slámy. Proto nováček v těchto místech, Jechl, spal takřka na holé zemi. Má také výhodu tahle noclehárna: můžete přijít po osmé hodině, dokonce i v noci — a nikdo na vás nehoukne: „Táhni — už je zavřeno!“ Je přístupná i těm, kdo nemají své doklady v pořádku, nebo je vůbec nemají. „Pokojský“ je aspoň nežádá.

Jechl poznal novou věc: že člověk ve stádě páchne přímo nesnesitelně. Zápach koňských maštálí a stáji měl se k zápachu v té místnosti jako chypre k vůni sirovodíku. Štěnic a vši jako v Klimentské. Ale unavený usnul. Těžkým spánkem, podobným mdlobě. Ráno ho pájilo celé tělo. Požaloval si sousedovi. „Tak di na chrápandu do cihelny,“ radil mu, „když tohle nevydržíš. Já bych tam byl šel taky. Ale je to daleko. Tam je tadelos. Místa máš dost, můžeš se taky volbrátit, teplo je tam a nesmrdí to tak. A sou tam taky holky, člověče.“

Umývání se odbývalo na dvoře u pumpy.

„Raději probloumat celou noc venku, než jít spát ještě jednou sem,“ zapřisahal se Jechl, když byl na ulici.

k naprostému nedostatku na straně druhé, vede k tvoření hospodářských diktátorů, nikým (ve smyslu sociální spravedlnosti) nekontrolovaných, k „zamrznutí“ platebního oběhiva a tím přirozeně k hospodářské stagnaci. Nyní ovšem, jak se při všech podobných z „neznáma“ příšedších katastrofách stává, musí přijít předobry stát na pomoc, aby zažehnával neblahé důsledky racionálního zneužití racionalisace v podobě podpor tím, o jejichž práci nikdo nestojí, kteří jsou zbyteční na světě, při čemž praví vinníci jsou bezpečně skryti za nevědomostí a neinformovaností nejširších vrstev. Jestliže stát je povinen starati se o ty, kteří příčinou nynějších výrobních systémů stávají se zbytečnými v hospodářském životě, má mít stát též právo poněkud nahlédnouti do těch tajuplných domácností našich mamutích podniků, je-li tam vše v pořádku, nejsou-li snad zisky podnikatelů zbytečně veliké na úkor zaměstnanců, nedalo-li by se zkrácením pracovní doby získat větší zaměstnanosti na úkor zisků podnikatelů event. zúčastněných akcionářů. Znamenalo by to ovšem uzákonění kompetence státu činně zasahovati do hospodářství podniků, jejichž vliv na sociální postavení nejširších vrstev je více než patrný, řekli bychom diktátorský. Ovšem něčemu podobnému se velkokapitál brání z důvodů pochopitelných, ačkoliv nakonec se neubrání, poněvadž čas a vývoj přispějí k tomu, že pravá příčina zla se stane všeobecně zjevná a že síly jí odporující se sjednotí. Je tím vyjádřeno i mé pozitivní stanovisko vůči problému Baťova a poukazuje k tomu, po čem dnes volají hlasy se všech stran, totiž po plánovitém hospodářství celonárodním (a nikoli jak je dosud, plánovité hospodářství na př. u Bati, které se pohybuje pouze v rámci prosperity podniku bez ohledu na prospěch celkového hospodářského života). Ovšem toto řešení není uskutečnitelné tak snadno a tak rychle jako zákon o zrušení správkáren, kterýžto zákon tak jako tak stávající zlo neodstraní, nejvýš přemístí. Řešení takové předpokládá vývoj, který se rapidně blíží k tomu, aby toto řešení bylo všeobecně uznáno jako jediné možné východisko ze stávající tísně.

V úctě

Frant. Šváb,
nezaměstnaný.

Odpověď z Umělecké besedy

Vážená redakce!

Advokát JUDr. B. Palkovský adresuje ve 44. čísle Prítomnosti otevřený list Umělecké Besedě s titulem: „Proč se vystavují falešné obrazy?“ Pan doktor je si prý plně vědom dosahu těch výtek a přejímá za ně bez výhrady každou odpovědnost. Mám nemalou obavu o obsah tohoto gesta, když čtu, jak prohlašuje dvě třetiny obrazů výstavy sbírky dra Šafaříka za falsifikáty — a dokonce za směšné. Kdyby jeho rozhořčení nesledovalo snad skrytý cíl, byl by se nejdříve o věci trochu informoval, tím spíše, mluví-li o odpovědnosti služby modernímu umění.

Dověděl by se na příklad takovou novinku, že obrazy Průchovy, tvořící střed výstavy, byly zakoupeny přímo z pozůstalosti malířovy na posmrtné výstavě v Mánesu, prostřednictvím tajemníka spolku p. Kořenka. Dovvěděl by se, že pět těchto obrazů bylo reprodukováno v monografii Průchové, vydané letos S. V. U. Mánes z pera univ. profesora dra Ant.

Matějčeka, ředitele Ústavu pro dějiny umění Karlovy university. Žádný z těchto obrazů není pochybný či falešný.

Jestliže chtěl pan JUDr. P. napsat, že „osm Slavičkových obrazů č. kat. 42—49 jsou velmi smělé padělky, vyrobené v poslední době“, že obraz č. 45 je nemožná a neumělecká parafráze pravého obrazu Slavičkova, obraz č. 44 je přímo „směšný“, jestliže chtěl mít právo na trochu ledabylé tvrzení, že „padělky byly zhotoveny pravděpodobně podle reprodukcí“, že „falsátor nepochopil Slavičkův rukopis a padělal chuchvalec mraků širokými tahy štětce, jak to omylem vyčetl z reprodukcí, kde způsob vedení štětce zmizel“, musel by přijít s jinými důkazy, než jsou slovní kombinace. Tím spíše, kdyby se informoval, co o tomto „přímě směšném“ obraze píše v expertise znalec Slavičkova díla dr. V. V. Štech, profesor nauky o slohu na Akademii výtvarných umění: „Olejový obraz na plátně cesta v polích pod letní oblačnou oblohou signovaný A. Slavičkem, je podle mého přesvědčení originál tohoto umělce. Je starý, podpis je současný, motiv komposice i nános barev vykazují vlastnosti Slavičkova umění, a to až z posledního období jeho tvorby. — Dr. V. V. Štech.“ O té „nemožné a neumělecké parafrázi pravého obrazu Slavičkova č. 45“ píše: „Byl mně předložen olejový obraz na plátně (53×66 cm) signovaný v pravém rohu dole A. Slaviček. Je to krajina, představující několik chalup, krytých došky, z nichž jedna má plot, na němž je červené prádlo. Celek doplňují ovocné stromy. Komposice, barevná škála, způsob práce i podpis vedou mne k úsudku, že obraz tento je originál A. Slavička. Dr. V. V. Štech.“ Pan JUDr. P. ovšem hrdě se hlásí k odpovědnosti. Prosím. Já neméně se mohu hlásit k odpovědnosti za výstavu, jejíž nejdůležitější jména jsou podepřena těmito úsudky odborníků, a to právě ta, jež byla nejhruběji napadena. Jestliže si dokonce pan P. myslí, že lze vydávat Havránka za Mařáka, prosím, nedeme se s ním o to hádat. O studii Brožíkové, jež na přání vystavovatele byla tam z pěti obrazů pojata, měl by také změnit náhled, neboť její kvality výtvarné zastihují mnohé studie z velké výstavy Brožíkovy. Expertována byla žákem Brožíkovým, malířem Skramlíkem. A pokud se tak odmětávě vyjadřuje o Chitussiho obrazech, věru nevím, co cení na uměleckém díle více, zda nepochybný podpis nebo uměleckou hodnotu. Chitussi je malíř, který má mnoho napodobitelů. Přesvědčí nás jen kvalita díla, která u dvou, tří věcí, jemu přiřčených, byla dokonce neobvyklá. Jestliže byly základní věci výstavy takto opovědně přijaty, proč byly napadeny nedoloženým útokem na vedení Besedy bez znalosti a uvážení těchto skutečností?

Pan B. P. si měl vyžádat expertisy, když tak starostlivě mluví o odpovědnosti a vážnosti Umělecké Besedy, o její národní tradici, dobrém jméně, významu jejich umělců a její činnosti. Pochválit a ihned urazit! Je to jeden ze staříčkových triků polemických.

O. Kerhart.

F. BAUM, vyučuje němčině a světové literatuře. Zvláštní německé konverzační kroužky nejvýše o 8 účastníků. Kč 5— za hodinu. **Praha XII., Španělská 10** (dříve Božetěchova) **Telefon 315-72**

Vkusné, dobré dopisní papíry

KAREL KELLNER, PRAHA

VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ 61, U MUSEA
DLOUHÁ TR. 17, U STAROMĚST. NÁM.

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Roč. 4. Číslo

45

Fráňa Šrámek:

PODZIM. *)

Jablky, prvním ohněm v krbu
voní dům,
u okna žena dýchá k teskným
sklům.
Snad vidí muž a snad se ani
nedívá.
spí pes a na psi hlavě ruka
neživá.

Tu, tichem škrcen, vstane muž
a žena ví,
že sama ještě brašnu k lovu
připraví,
že „nechoď“ zalže sic, a že on
zalže jí,
že ovšem by s ní zůstal doma
raději —

Pak, v navečer, muž zapře zas
a nezradí,
co venku svěřil krvavému
jeřábí.

A žena, i ta dávno, dávno
smazala,
co na zadechlá okna zatím
napsala.

*) Ze sbírky Básně.

POZNÁMKY

VÝSTAVA SOUČASNÉ KNIHY.

V neděli dne 4. listopadu byla slavnostně zahájena výstava současné knihy, již ve dnech od 4. až do 18. listopadu pořádá pod protektorátem ministra školství a národní osvěty

Klub nakladatelů Kmen a k níž jest přičleněna výstava popřevratové knihy slovenské. Výstava je uspořádána ve výstavním pavilonu S. V. U. Myslbek v Praze II., na Příkopech.

V ústřední síni Kmene jest vystavena produkce všech kmenistů za posledních čtvero let (na 1400 publikací utříděných podle oboru), ve čtyřech přílehlých menších místnostech jsou pak samostatné expozice jednotlivých členů Kmene bez omezení časového a oddělení dobrých knih slovenských. Kmenisté tu ukazují, co mají nejlepšího nebo čím se nejspíš mohou pochlubit. Je z těchto nepřehledných řad knih a knížek, přioděných obálkami pestřími i vkusně prostými i fotomontážními, možno vyzoro-

vati všechno to, o čem mluvili všichni řečníci, kteří zahájili výstavu svými proslovy, i předseda Kmene ředitel V. Míkota i zástupce protektora výstavy ministra školství dra Krémáře, odborový rada dr. Wirth, i básníci Josef Hora a E. B. Lukáč: že Kmen vydává dobrou knihu původní, velmi často mladou a průbojnou, že i překlady, které tu nalézáme, představují v nejlepší výběru vše, čím žije svět a čím nám může přispět v kladném a optimistickém budování základů pro příští léta demokracie. Instalace je dílem ing. arch. Heythuma a návštěvníci dostávají knihu Nový průvodce dnešního čtenáře, uspořádanou Fr. Halasem. S výstavou je spojena rozsáhlá autorská podpisová akce v tomto

Dr. V. Hruška:

RADOSTI JIHU.

Dr. Antonín Friedl: *Pasional mistrů vyšebrodských. Problém monumentálního slohu české malby středověké.* Vydáno 180 výtisků s 55 obrazy, z nichž 6 barevných. Vydalo opatství kláštera cistercienského ve Vyšším Brodě. Cena 300 Kč brož. V komisi Fr. Borového.

Radosti jihu k nám na chladný sever záhy přenesené! Itálie se právem honosí Ducciem, Giottem, Martinim. Kdo by se nehonosil předky tak významnými! Avšak putující na jih za sluncem do země krásy a umění, přejíždíme náš český jih, kdys vládarství Rožmberků, kde dosud uchována jich díla, rovnocenná italskému vzletu. V dumavé Šumavě ukryt v hloubi lesů vyšebrodský klášter; svou polohou ušetřen od husitského běsnění protiobrazového dodnes zachoval poklady hodnot světových. Anonymové provedli 9 desk vyšebrodského oltáře; nemůžeme ve snění šeptati jich jména a jen tiše se skláníme před velkým dílem.

Z klášterní krásy zpracován a vydán Závistův kříž a nyní vyšebrodský oltář. Dr. Friedl v pilném a obsáhlém úvodu sleduje krok za krokem umění 1. polovice 14. století, hledá spoje k vyšebrodskému oltáři, studuje odlišnosti. Oltář, z něhož zbylo 9 tabulových obrazů, naddán od Petra z Rožmberka, tedy před r. 1347. Dílo as tři ma-

OMNIA

KNIHOVNA MALÝCH PRACÍ VELKÝCH AUTORŮ

T. G. MASARYK

KULT ROZUMU A NEJVYŠŠÍ BYTOSTI

brožované Kč 7.-, vázané Kč 9.-, v celokožené vazbě Kč 40.-

KNUT HAMSUN

TULÁCKÉ DNY

váz. Kč 9.-, v celokož. vazbě Kč 40.-

ADOLF SYNEK, NAKLADATEL, PRAHA VII

ROZMLUVA S AUTOREM „ČTYŘICETI DNŮ“.

Dali jsme mu několik otázek; Franz Werfel na ně odpověděl, jak uvádíme.

Váš význam v německé literatuře založily hned tvricke juvenille devatenáctiletého hochy; Vaše tvorba dramatická a prozaická přišla mnohem později. Jste dosud autorem tří románů; z nich prvním je román dvou geniů-protichůdů „Verdi“, jenž dostal první beskoslovenskou státní cenu pro německé autory; druhým Vaším románem jsou „Sourozenci neapolští“, čarovná pohádka o tyranidě otcovské lásky, dílo přes značnou rozšířenost po mém soudu nedocenené; Vaši třetí rozlehlou prózou je „Čtyřicet dnů“. Jak soudíte o své tragedii arménského národa s hlediska své celkové tvorby?

Pokládám „Čtyřicet dnů“ za svůj nejdůležitější román — vždyť je to román utrpení nádobního, národního, dílo historické a politické, ba

velmi politické, ač právě politikům, t. j. lidem, jimž se tak říká, toho mnoho nepoví. Je to nejdůležitější z mých výpravných knih; ale s nejnějším citem lipm na svých „Sourozencích“ jakožto oslavě lásky rodinné a citů stejně základních jako nejsvětějších.

Právě jste řekl: „dílo historické a politické“. Jak soudíte povšechně o kategorii románu historicko-politického?

Doba, v níž je nám dáno žít, je dobou čistě epickou. Slovesným výrazem této doby není román psychologický, nýbrž velký románový epos. Ten pak prostě svou povahou nemůže být jiný než „historicko-politický“, což platí o Iliadě nejinak než o Tolstého „Vojně a míru“.

Vaše tragedie malého národa je soudem čistého živého ducha nad t. zv. politickými dějinami; a v kratičkém úvodu mluvíte o snaze vrvati celý jeden národní osud říši mrtvých, do níž se propadají všechny události a činy. Dopověz-

te tento náznak — povězte, jaká je po Vašem soudu funkce spisovatelova, básníkovy, funkce literatury v naší době?

Vzpomeňte si na mou definici v úvodu k dramatu „Pavel mezi Židy“: „Jako sen je hlubší rekonstrukcí dění osobního, je tragická básnická skladba hlubší reprodukci dění světového.“ Ve smyslu i dosahu nejvyšším opakuje skutečný básník ve svém snu ještě jednou stvoření světa.

Již v originále „Čtyřicet dnů“ padlo v t. zv. literárních salonech slovo: „Ten Werfel si dovede vybrat téma! Hotová sensace sensací!“ Byla to narážka, že „Čtyřicet dnů“ je román klíčový, že v rouše arménském zobrazuje židovský úděl v nejnovejším Německu.

Vím předem, že nevěříte tak hloupým tlachům. Má tragedie malého národa není románem klíčovým. Námět se nevybírá — námět sám si vybere své lidi. Kdybych byl chtěl psát tragedii židovskou, nebyl bych

se rozpakoval ani minutu. Vždyť jsem ostatně po „Čtyřiceti dnech“ ihned také židovskou tragedii napsal a to jevištní a velmi nezasvěcenému. Ale román arménský jako klíčový román židovský — jaká hloupost by to byla, jaká zbytečnost. Vždyť „Čtyřicet dnů“ zakázali beztak, stejně jako mé celé ostatní dílo. Prosím naléhavě, aby žádný čtenář nehledal klíče. Není ho. Každé utrpení je něco jedinečného a stejně i každý národní osud. Ale v každém z nich — to je jim společné — hraje se o Boha.

Čtenáři jsou uchvázeni životností té Vaší Syrie, Vašeho Orientu, těch Vašich Armenů i Turků, přesvědčivostí Vašeho duchovního mistopisu i dějepisu. Bude je proto zajímat, cove „Čtyřiceti dnech“ je báseň a co historicky ověřená pravda.

„Čtyřicet dnů“ se zakládá na skutečné události, již jsem se dočetl ve spisech berlínského zahraničního úřadu. Je to relace arménského protestantského pastora, jež na čtyřech až pěti tiskových strán-

Henry Drummond & Co. LTD.
továrna jemných angl. látek
SHIPLEY (England)

ANGLICKÉ PÁNSKÉ LÁTKY Z TOVÁRNY PŘÍMO

K V Á M

Prodej ve velkém i malém
Ceny: Kč 90,—, Kč 130,— za 1 m

Sklady a generální zastoupení
Emil Grodecký, Praha I,
Bíláka 10 - Telefon 624-95

Vzorok na venek vyplaceně

lířů, z nichž první maloval Zvěstování, Narození Páně, Klanění králů, Horu olivetskou; druhému se připisuje Ukřižování, Oplakávání Krista, Vzkříšení, Nanebevstoupení a třetí byl by původcem obrazu Sestání Ducha sv. Toto připisování se děje z vnitřních důvodů. Jednota slohu nutí předpokládat jedinou dílnu, kde malíři vypěstili svůj osobní sloh, jenž nerušil jednotu nutnou pro oltář.

V tabulkách spojen způsob francouzsko-gotického malování s italsko-traditionalistickým. Vidíme krajinové náznaky bez

otevření perspektivních výhledů. V Narození Páně překvapí otevřený chlív, pastýři a zvířata na skalách, podobně jako modelování hory Olivetské. Náznaky, z nichž rostl nový umělecký svět. Díla vrocího lyrismu a krásné zbožnosti, díla spontánní s jednotným charakterem uměleckým i duchovým. V blízkosti možno jmenovat Madonu z hradní kaple na Veveří u Brna a malý obraz Madony z Říma ve Státní galerii pražské. Souvislost projevují málo pozdější obrazy Madony Kladské, Mostecké, Strahovské a Kaufmannova Ukřižování. Z

časovém pořadu: Pondělí 5. XI.: B. Benešová, F. Halas, M. Nohejl, J. Seifert, K. Toman, J. Zahradníček. Úterý 6. XI.: M. Majerová, J. Kopta, V. Krška. Středa 7. XI.: Karel Čapek, Josef Čapek a Vítězslav Nezval. Čtvrtek 8. XI.: F. Götz, V. Holan, F. Hrubín, V. Závada. Pátek 9. XI.: J. Ježek, Voskovec & Werich, A. Hoffmeister, J. Plachta, Vlastimil Rada. Sobota 10. XI.: M. Calma-Veselá, B. Klička, A. Klášterský, J. Knap, E. Lešehrad. Pondělí 12. XI.: J. Čep, J. Durych, E. Hostovský, V. Vančura. Úterý 13. XI.: J. John, K. Nový, I. Olbracht, A. M. Tilschová. Středa 14. XI.: O. Fischer, K. Poláček, H. Dvořáková. Čtvrtek 15. XI.: St. Hanuš, Sv. Kadlec, A. J. Urban, E. Vachek. Pátek 16. XI.: O. Scheinpflugová, Jos. Hora, St. K. Neumann, bratři Křižkové. Sobota 17. XI.: Petr Jilemnický, M. Urban.

V sešitovém vydání vybraného souboru knih † Rud. Těsno-

hlídka, které bylo zahájeno jeho dvoudílným románem „Kolonie Kutejsk“, dějstvujícím na brněnském předměstí, vyjde tento týden již třetí sešit.

Nakladatelství Fr. Borového vydalo k vernisáži výstavy knih nakladatelů, sdružených v Kmeni, nové doplněné vydání svého velkého ilustrovaného Seznamu knih a časopisů, který skýtá svému čtenáři informativní přehled o všech knihách, které vydalo a má na skladě toto nakladatelství. Návštěvníci výstavy obdrží jej na požádání zdarma v koji fy Fr. Borový.

HOSTIVAŘ, KOUSEK NAŠÍ POVÁLEČNÉ HISTORIE.

— Knižní rarity na výstavě. — Hrdinský epos v dějinném filmu. — Razzie ve Paříži. — Poesie ve výcepech. — Rozhovor s manželi Joliotovými o jejich objevu nových radiových prvků a další obsah v novém čísle SVĚTOZORA.

kách líčí podle pisatelových účastnických prožitků boje na Hoře Mojžíšově a záchranu armenského lidu francouzským loďstvem. To však je též jediná sepsaná zpráva o velké epopeji sedmi vsí pod Horou Mojžíšovou, ať jinak literatura o vyvraždění Armenů v Turecku r. 1915 je velmi početná. Ani největší armenská knihovna na světě, knihovna armenských řeholníků mechitaristů ve Vídni, nemá jiné dokumentace o Hoře Mojžíšově a událostech na ní. Nalezl jsem tedy „pravdu“ pro svou „báseň“ právě jen v oné hubené relaci, jež by mi ovšem byla jako zárodek postačila i na dílo šestisvazkové. O mé cestě do Syrie a o setkání se zmračenými armenskými sirotky, jejichž zjev dal rozhodující popud pro mou epopej, zmiňuje se mé úvodní slovo. Pastor Lepsius, jak víte z publikací o armenských řečích, jest osobou historickou, a bohužel jsou historickými postavami také Enver paša, Talaat bej a jiní „miláčkové národa“.

Z toho plyne: Váš tragický asimilovaný armensko-francouzský, Váš spasil národa a velký mučedník Gabriel Bagradian není osobou plného historického popředí, nýbrž postavou vytušenou a zhuštěnou z myšlky, ze zkazek a snad i jen z idealisující touhy?

Postavou dějinného pozadí především. Jakožto zjev vůdcovský v dějinném polostínu má v mé tvorbě

předchůdce — vzpomeňte si jen na mého Prokopa z Království božího v Čechách. Velké postavy historického popředí, tento premier plan národní a světové historie mě odedávna neláká tak jako záhadní hrdinové, jejichž rysy a obrysy jako relief utkvěly ve skalní stěně dějin. Proto též hrdinou mé husitské tragédie není ani Jan Hus, ani Jan Žižka z Trocnova, nýbrž záhadný Prokop, po prvé vytušený a naznačený nádherným Frant. Palackým — Prokop, nejen veliký generál tábořských vojsk, ale i náboženský pacifista po rozumu Chelčického a Tolstého; z tohoto vnitřního rozporu — rozporu slovanského — pramení jeho tragédie vůdce: neboť mezi náboženskou nadějí a politickou skutečností není a nemůže být kompromisu. A po meči i po duchu z rodu Prokopova je můj Gabriel Bagradian.

Prokop i Gabriel Bagradian — každý je vůdcem malého národa. Ze „Čtyřiceti dnů“ vyvěrá též něco jako všeplatná filosofie malých národů; rád bych však, abyste ji zhustil do několika slov.

Všechny květy na luhu jsou božskými myšlenkami, každá božská myšlenka má právo na život, jehož musí hájit proti cizím popírání. Ani rostlinným druhům, ani národům není souzeno věčné bytí. Kdy však skončit, o tom rozhodne Bůh a nikdy ruka nepřátel,

Víte, že ve Vaší veškeré tvorbě spatřuji dosavadní vyvrcholení symbiosy v našich zemích, že tato tvorba je mi jediným myslitelným východiskem pro literaturu německé budoucnosti u nás; víte do třetice, že Vy, Rilke a Kafka jste mým očím zjevou do té míry na východ posunutými, východem prostoupenými, že se z duchovní oblasti německé již překláníte do slovanské — o tom mě přesvědčuje Vaše vnitřní mluvnice, a tato gramatika mi jde nad čísaře, i když se píše Cysarz s přesným vrozením březem 1933 — proto bych rád slyšel bezprostřední slovo o Vašem poměru k českému duchu, k jeho nositelům.

Narodil jsem se v Praze a nesu nasmazatelnou pečeť tohoto zrození. K českému duchu mám poměr nehlubší a nejvřelejší. Dosvědčil jsem to úvodem k válečné edici Bezručových v překladech Rud. Fuchse, svými překlady z velikého Otokara Březiny a zajisté ještě víc základní náladou i hlavní postavou své „Barbory“. Pokud jde o T. G. Masaryka, nemá současný svět státníka, z něhož by vyzářovalo takové duchovní světlo jako z něho a před nímž bych se skláněl s takovou úctou, jako se skláněl před ním.

Šel jste se mnou pražskými ulicemi, nořil jste se s rozkoží do toho lidského proudu, jenž skoro již

trhá švy a šimky ulic, mluvil jste o městě jedinečném, nemyšlil jste architekturu a minulost jako tolik Vašich rodků, kteří nepohodným posičným rozhodnutím ukýbali útekem do jakéhosi snového ghetta „estetické“ minulosti, nýbrž myšlil jste výslovně úchvatnost Prahy dnešní, kvasivý a vřinný dnešek, nedohledné zítřky města, země, národa: co na rozloučenou před svým zájezdem italským, před svou cestou do Ameriky vyzakazujete do Prahy a do Čech?

Českému čtenáři, českému člověku, českému národu bych rád z neupřímnějšího srdce pověděl: Myslim, že z té duše rozumím velikým ctnostem a palčivě lidskosti českého národa, v jehož životním prostoru jsem byl děckem a prožil mládí a léta veškeré tajemné přípravy. Věřím, že český národ se neodcizí svému poslání a svému geniovi; věřím, že nejnak než ve dnech tragické sudby malého národa obstojí i v záluďném výsluní, jehož jméno je moc světská. Mlují tento národ a přál bych si toužebně, aby splnil své důležité evropské poslání, k němuž začal procítat tak památné záhy, s takovou vroucností, s tak svatou posedlostí ducha. Na celém světě neznám čtenářské obce, jejíž porozumění, jejíž citlivé souznění s mou tvorbou by mi bylo významnější událostí, radostnějším ověřením. P. E. (Pestrý týden).